

№ 22 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

www.kepe.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

Εκδότης:

**ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ**

Συντακτική ομάδα:

Αικατερίνη Τσούμα (Υπεύθυνη Έκδοσης)
Θεόδωρος Τσέκερης (Αναπληρωτής Υπεύθυνος Έκδοσης)
Πρόδρομος Βλάμης
Σωτήρης Παπαϊωάννου
Γεωργία Σκίντζη
Αθανάσιος Χύμης

Διοικητική υποστήριξη -

Πληροφορίες:

Χρήστος Ελευθεριάδης
Τηλ. 210 3676359
Email: greekconomy@kepe.gr

Γλωσσική επιμέλεια-Διορθώσεις:

Ελένη Σουλτανάκη

Παραγωγή ηλεκτρονικής έκδοσης:

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. & ΣΙΑ Ε.Ε.

Copyright 2015

ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Αμερικής 11, Αθήνα, 106 72,
Τηλ.: +30-210-3676.300, 210-3676.359
Fax: +30-210-3630.122, 210-3611.136

Το περιοδικό **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ** αναρτάται στον δικτυακό τόπο <http://www.kepe.gr/greekconomy.htm>

Οι γνώμες και κρίσεις που διατυπώνονται στα άρθρα είναι των συγγραφέων και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαία γνώμες ή κρίσεις του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

№ 22 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015

EDITORIAL 4

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ 5

Χρήστος Τριαντόπουλος

Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΙΟ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΥΛΟΥ 14

Τζέννιφερ Καβουνίδη

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ 23

Χρήστος Τριαντόπουλος

ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΟΥΝ
ΑΥΞΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΣΑ
ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ 34

Πρόδρομος Προδρομίδης

Διανύοντας τα τέλη του Οκτωβρίου του 2015, και με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις αναφορικά με την εκτιμώμενη ύφεση για το σύνολο του έτους να εμφανίζονται βελτιωμένες, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μια περίοδο προσαρμογής στα δεδομένα του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Στήριξης. Τα εν λόγω δεδομένα, από τη μία πλευρά, συνεπάγονται την εξάλειψη σημαντικού βαθμού αβεβαιότητας αναφορικά με την εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική και την προώθηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Από την άλλη πλευρά, εντούτοις, συνδέονται με τη συνέχιση της πολιτικής λιτότητας και την εφαρμογή πληθώρας μέτρων που επιφέρουν επιπλέον επιβαρύνσεις για τα νοικοκυριά αλλά και τις επιχειρήσεις.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η χώρα αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις που αφορούν τόσο επιπρόσθετα όσο και επί μακρόν υφιστάμενα ζητήματα, τα οποία επιδρούν και μεταβάλλουν τις συνθήκες που χαρακτηρίζουν το εγχώριο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ένα τέτοιο ζήτημα είναι η διαχείριση της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης, η οποία σαφώς ξεπερνά τα όρια της εγχώριας οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Από την άλλη πλευρά, η αντιμετώπιση της ύφεσης και η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη βελτίωση των συνθηκών που αφορούν στη συνιστώσα της απασχόλησης.

Στη βάση των ως άνω συσχετισμών, το παρόν τεύχος της *Ελληνικής Οικονομίας* παρουσιάζει αρχικά, ως είθισται, τις πλέον πρόσφατες εξελίξεις στο διεθνές και εγχώριο περιβάλλον, καλύπτοντας ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα οικονομικών παραμέτρων. Στη συνέχεια φιλοξενούνται τρία άρθρα. Τα δύο πρώτα αναφέρονται σε διαφορετικές διαστάσεις του φαινομένου των πρωτοφανών ροών προσφύγων και μεταναστών, ενσωματώνοντας κρίσιμα δεδομένα που σκιαγραφούν τις καίριες πλευρές του εν λόγω ζητήματος. Δίνοντας έμφαση στο ζήτημα της συνδεδεμένης ανθρωπιστικής κρίσης, το πρώτο άρθρο εστιάζει στην κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των αιτήσεων ασύλου, και κυρίως στις πλέον πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με την πολιτική ασύλου στην Ευρώπη. Στο επίκεντρο του άρθρου βρίσκονται οι σχετιζόμενες προκλήσεις, όπως οι ανατροπές στο μέχρι πρόσφατα ισχύον καθεστώς ασύλου αλλά και ο διχασμός που έχει επέλθει ως προς τον καταμερισμό των προσφύγων. Θέλοντας να καλύψει μια διαφορετική διάσταση του ίδιου φαινομένου, το δεύτερο άρθρο εστιάζει στην αντιμετώπιση και διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών σε όρους δημοσιονομικής προσαρμογής σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο αλλά και μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Επίσης, ενσωματώνει προτάσεις για την ένταξη των δημοσιονομικών επιπτώσεων του φαινομένου στον ευρύτερο δημοσιονομικό προγραμματισμό της χώρας. Τέλος, το τρίτο άρθρο, θεωρώντας ότι οι ιδιαιτερότητες τόσο σε όρους περιφερειών όσο και υποκλάδων είναι άκρως κρίσιμες και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη χάραξη αναπτυξιακής πολιτικής, διερευνά σχετικές περιπτώσεις που εμφανίζουν αύξηση στην απασχόληση μέσα στην ύφεση. Αρχικά συγκρίνει τον αριθμό των απασχολούμενων, ανέργων και μη συμμετεχόντων, και στη συνέχεια τον αριθμό των απασχολούμενων ανά υποκλάδο παραγωγής, κατά περιφέρεια.

Αικατερίνη Τσούμα
Ερευνήτρια ΚΕΠΕ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΥΡΙΑΣ

Χρήστος Τριαντόπουλος, Ερευνητής ΚΕΠΕ

Η παρούσα συνοπτική ανάλυση αποτελεί, επί της ουσίας, μία επισκόπηση των εξελίξεων και μεταβολών σε βασικά οικονομικά μεγέθη και δείκτες, όπως αυτές παρατίθενται και δημοσιοποιούνται από εθνικούς και διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, ενώ, στο πλαίσιο της ανάλυσης, παρουσιάζονται και συγκεκριμένες μελέτες από υψηλού επιπέδου ερευνητικούς οργανισμούς, συνεισφέροντας στην ευρύτερη συζήτηση για τις διεθνείς και εγχώριες οικονομικές εξελίξεις. Στα σημεία όπου παρατίθενται οι εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ υπάρχει ρητή αναφορά, καθώς είναι σημαντικό στην παρούσα επισκόπηση να καθίστανται διακριτές οι εκτιμήσεις κάθε ερευνητικού φορέα.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το 2015, σύμφωνα με την τελευταία (Οκτώβριος 2015) έκθεση World Economic Outlook του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)¹, η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα εκτιμάται ότι θα αυξηθεί, αλλά με ρυθμούς λίγο χαμηλότερους από το επίπεδο του 2014, φτάνοντας στο ρυθμό ανάπτυξης 3,1% έναντι 3,4% το 2014 (Πίνακας 1). Πρόκειται για μία εξέλιξη που εδράζεται στην περαιτέρω επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης στις αναδυόμενες αγορές, αλλά και στην αδύναμη ανάκαμψη των ανεπτυγμένων οικονομιών. Ειδικότερα, το 2015 ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας στις ανεπτυγμένες οικονομίες εκτιμάται ότι θα είναι οριακά υψηλότερος του 2014, καθώς εκτιμάται ότι θα φτάσει το 2%, ενώ αυτή η περιορισμένη δυναμική θα διατηρηθεί και το 2016, με το ρυθμό ανάπτυξης να φτάνει το 2,2%. Μεταξύ των ανεπτυγμένων οικονομιών, η οικονομία των ΗΠΑ εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει τον υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης, αν και λίγο χαμηλότερα από ό,τι προβλέπονταν αρχικά λόγω ορισμένων παραγόντων κατά τους πρώτους μήνες του έτους (βαρύς χειμώνας, «κλείσιμο» λιμανιών, χαμηλές επιδόσεις στον κλάδο του πετρελαίου), φτάνοντας το 2,6%. Στα ίδια επίπεδα κινείται, σύμφωνα με τις προβλέψεις, και ο ρυθμός ανάπτυξης του Ηνωμένου Βασιλείου, αν και χαμηλότερος από το 2014, μιας και προβλέπεται ότι θα φτάσει το 2015 στο 2,5% και στο 2,2% το 2016, με την ανεργία να φτάνει σε προς της κρίσης επίπεδα (5,5% για το 2015 σύμφωνα με το ΔΝΤ).

Φυσικά, υψηλότερος είναι ο ρυθμός ανάπτυξης στις αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες, αν και χαμηλότερος σε σχέση με τις αρχικές προσδοκίες και την επίδοση του 2014, που προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 4,0%, βασιζόμενος, κυρίως, στην οικονομική δραστηριότητα της αναδυόμενης και αναπτυσσόμενης Ασίας. Ειδικότερα, η οικονομική δραστηριότητα στην Ασία προβλέπεται –αν και λίγο ασθενέστερη από το 2014– να διαμορφωθεί στο 6,5% το 2015, με τα υψηλότερα επίπεδα να σημειώνονται στην Ινδία (7,3% το 2015) και στην Κίνα (6,8% το 2015) –αν και στην περίπτωση της τελευταίας εντοπίζεται μία σχετική εξασθένηση της αναπτυξιακής δυναμικής των τελευταίων ετών (από 7,7% το 2013 και 7,3% το 2014). Αρνητικές εξακολουθούν να είναι οι προοπτικές ανάπτυξης για τις άλλες δύο μεγάλες οικονομίες των λεγόμενων «BRIC», καθώς τόσο η Ρωσία (-3,8%), όσο και η Βραζιλία (-3%) εκτιμάται ότι θα βρεθούν σε σημαντική ύφεση το 2015, ενώ οι αρνητικοί ρυθμοί ανάπτυξης προβλέπεται να διατηρηθούν και για το 2016.

1. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό χώρο του ΔΝΤ: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/index.aspx>.

Πίνακας 1
Βασικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας

	Προβλέψεις Οκτωβρίου 2015			Διαφορά με προβλέψεις Ιουλίου 2015	
	2014	2015*	2016*	2015	2016
Ρυθμός ανάπτυξης					
Παγκόσμια οικονομία	3,4	3,1	3,6	-0,2	-0,2
Ανεπτυγμένες οικονομίες	1,8	2,0	2,2	-0,1	-0,2
ΗΠΑ	2,4	2,6	2,8	0,1	-0,2
Ευρωζώνη	0,9	1,5	1,6	0,0	-0,1
Ιαπωνία	-0,1	0,6	1,0	-0,2	-0,2
Ηνωμένο Βασίλειο	3,0	2,5	2,2	0,1	0,0
Αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες οικονομίες	4,6	4,0	4,5	-0,2	-0,2
Ρωσία	0,6	-3,8	-0,3	-0,4	-0,8
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ασία	6,8	6,5	6,4	-0,1	0,0
Κίνα	7,3	6,8	6,3	0,0	0,0
Ινδία	7,3	7,3	7,5	-0,2	0,0
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη	2,8	3,0	3,0	0,1	0,1
Βραζιλία	0,1	-3,0	-1,0	-1,5	-1,7
Εμπορική δραστηριότητα					
Όγκος παγκόσμιου εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	3,3	3,2	4,1	-0,9	-0,3
Εισαγωγές ανεπτυγμένων οικονομιών	3,4	4,0	4,2	-0,5	-0,3
Εισαγωγές αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών	3,6	1,3	4,4	-2,3	-0,3
Εξαγωγές ανεπτυγμένων οικονομιών	3,4	3,1	3,4	-0,5	-0,6
Εξαγωγές αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών	2,9	3,9	4,8	-1,1	0,1
Πληθωρισμός					
Τιμές καταναλωτή ανεπτυγμένων οικονομιών	1,4	0,3	1,2	0,3	0,0
Τιμές καταναλωτή αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών	5,1	5,6	5,1	0,1	0,3

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Οκτώβριος 2015).

Σημείωση: * Προβλέψεις.

Η οικονομική δραστηριότητα στην Ευρώπη εκτιμάται πως και το 2015 θα κινείται σε θετικά επίπεδα, με τα υψηλότερα να προβλέπονται για τις οικονομίες της αναδυόμενης και αναπτυσσόμενης Ευρώπης όπου ο ρυθμός ανάπτυξης το 2015 εκτιμάται ότι θα είναι οριακά υψηλότερος από τις αρχικές προβλέψεις, αλλά και το επίπεδο του 2014, και ότι θα διαμορφωθεί στο 3%. Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας της Ευρωζώνης προβλέπεται, μιας και η ανάκαμψη δεν παρουσιάζει κάποια μεγάλη δυναμική, σε χαμηλότερα επίπεδα και εκτιμάται ότι θα φτάσει το 2015 στο 1,5% από 0,9% το 2014. Πρόκειται για μία θετική επίδοση που αποδίδεται, σύμφωνα με το ΔΝΤ, στις χαμηλότερες τιμές του πετρελαίου, στη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής και στην πτώση της τιμής του ευρώ. Ωστόσο, όπως σημειώνεται και από το ΔΝΤ, τα δυνητικά επίπεδα του παραγόμενου προϊόντος παραμένουν αδύναμα ως αποτέλεσμα των προηγηθεισών κρίσεων και διαταραχών, αλλά, όμως, και της δημογραφικής εξέλιξης και της επιβράδυνσης της συνολικής παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής που προηγούνται χρονικά της εκδήλωσης της κρίσης.

Η επιβράδυνση του θετικού ρυθμού ανάπτυξης αλλά και η ύφεση σε μεγάλες αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα αλλά και η Ρωσία και Βραζιλία, εναρμονίζεται και με την επιβράδυνση των εισαγωγών των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών, όπου το

2015 προβλέπεται να αυξηθούν μόλις κατά 1,3% έναντι 3,6% το 2014. Πρόκειται για μία εξέλιξη που συνοδεύεται από σχετικά αντίστοιχη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εξαγωγών των ανεπτυγμένων οικονομιών στο 3,1% σε σχέση με το 3,4% το 2014. Έτσι, ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου θα αυξηθεί κατά 3,2% το 2015 έναντι αύξησης 3,3% το 2014, ενώ προβλέπεται ότι θα σημειώσει υψηλότερο βαθμό αύξησης το 2016 (4,1%).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ελληνική οικονομία, όπως προκύπτει και από το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016, αναμένεται να επιστρέψει το 2015 σε ύφεση η οποία εκτιμάται, σύμφωνα με τις τρέχουσες προβλέψεις, ότι θα διαμορφωθεί στο -2,3%, έναντι ρυθμού ανάπτυξης 0,8% το 2014 και εκτίμησης, σύμφωνα με τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2015 (Νοέμβριος 2014) για ρυθμό ανάπτυξης 2,9%. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016, κατά τους πρώτους μήνες του 2015, αυξήθηκε η οικονομική αβεβαιότητα και ξεκίνησε ένας κύκλος δυσμενών προσδοκιών, με αποτέλεσμα τη χειροτέρευση του οικονομικού κλίματος, την επιδείνωση της ρευστότητας στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και την επιβράδυνση της πορείας της οικονομίας προς την ανάκαμψη. Επιπρόσθετα, σύμφωνα πάντα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016, η εφαρμογή των μέτρων ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων προβλέπεται ότι θα επιφέρει περαιτέρω απώλειες σε όρους τραπεζικής πίστης, χορηγήσεων και ρευστότητας, που θα επιδράσουν αρνητικά στις επενδύσεις, την κατανάλωση και τον εσωτερικό τουρισμό κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2015 (Πίνακας 2). Προς αυτή την κατεύθυνση, η ύφεση προβλέπεται να διατηρηθεί και την επόμενη χρονιά, εκτιμώντας ότι το 2016 θα διαμορφωθεί στο -1,3%, στο οποίο συγκλίνουν και οι προβλέψεις της πρόσφατης έκθεσης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (World Economic Outlook, October 2015). Εντούτοις, η πρόβλεψη για το μέγεθος της ύφεσης του 2015, λόγω των ιδιαιτεροτήτων των γεγονότων που έλαβαν χώρα το 2015 και επηρέασαν την εγχώρια οικονομία, χρήζει περαιτέρω ανάλυσης των επιμέρους δεικτών, καθώς διαφαίνεται ότι είναι ιδιαίτερα πιθανό, όπως καταδεικνύουν και τρέχουσες εκτιμήσεις (μεταξύ των οποίων και του ΚΕΠΕ²), η ύφεση να είναι χαμηλότερη από τις υφιστάμενες επίσημες προβλέψεις.

Πίνακας 2
Βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

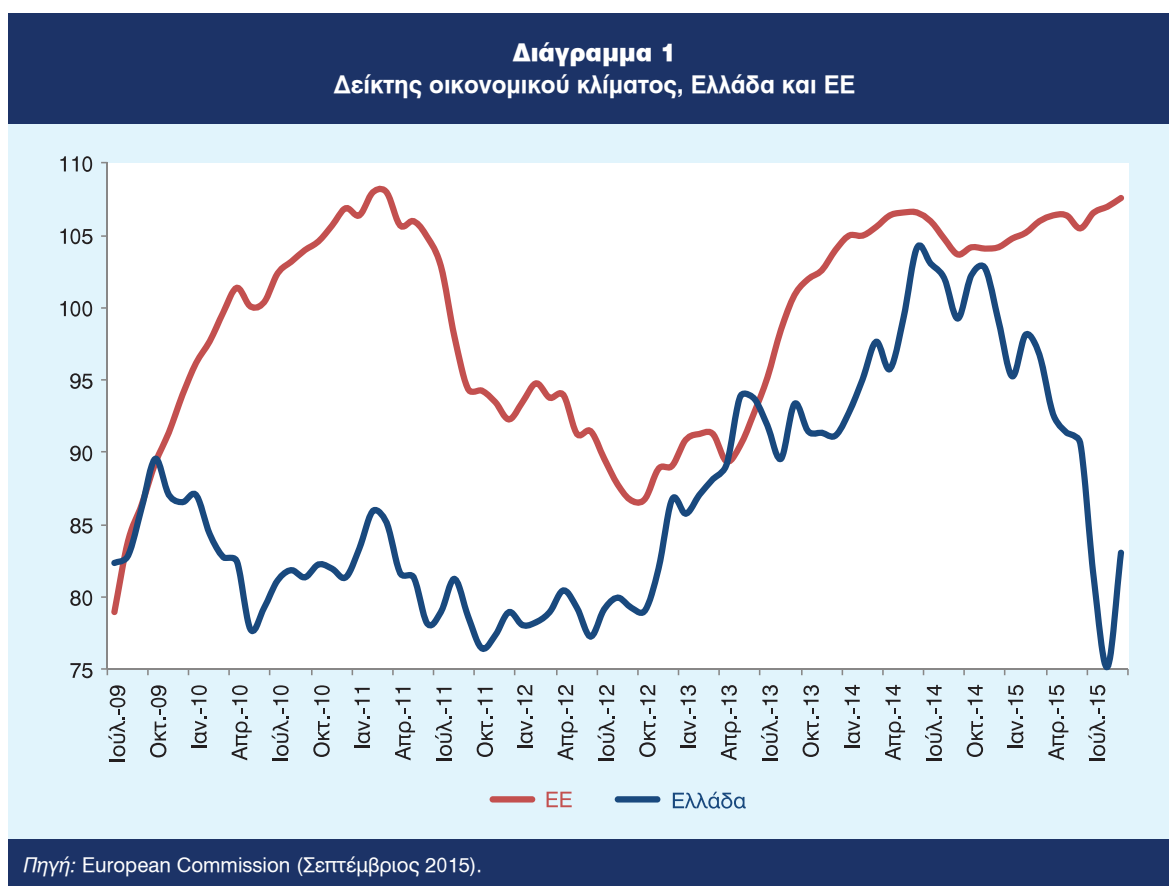
	2014	2015*	2016*
<i>(%, ετήσια μεταβολή, σταθερές τιμές)</i>			
Πραγματικό ΑΕΠ	0,8	-2,3	-1,3
Ιδιωτική κατανάλωση	1,3	-1,6	-2,4
Δημόσια κατανάλωση	-0,9	-1,2	-2,1
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	2,7	-16,5	4,5
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,0	-1,5	-1,0
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	7,4	-3,6	0,0
Εναρμονισμένος δείκτης Τιμών Καταναλωτή	-1,4	-0,5	1,3
Απασχόληση (σε εθνικολογιστική βάση)	0,7	-1,6	-1,0
Ποσοστό ανεργίας (σε εθνικολογιστική βάση)	24,6	25,4	25,8

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016.

Σημείωση: * Προβλέψεις.

2. Βλέπε το υπό δημοσίευση τεύχος 28 των *Οικονομικών Εξελίξεων*.

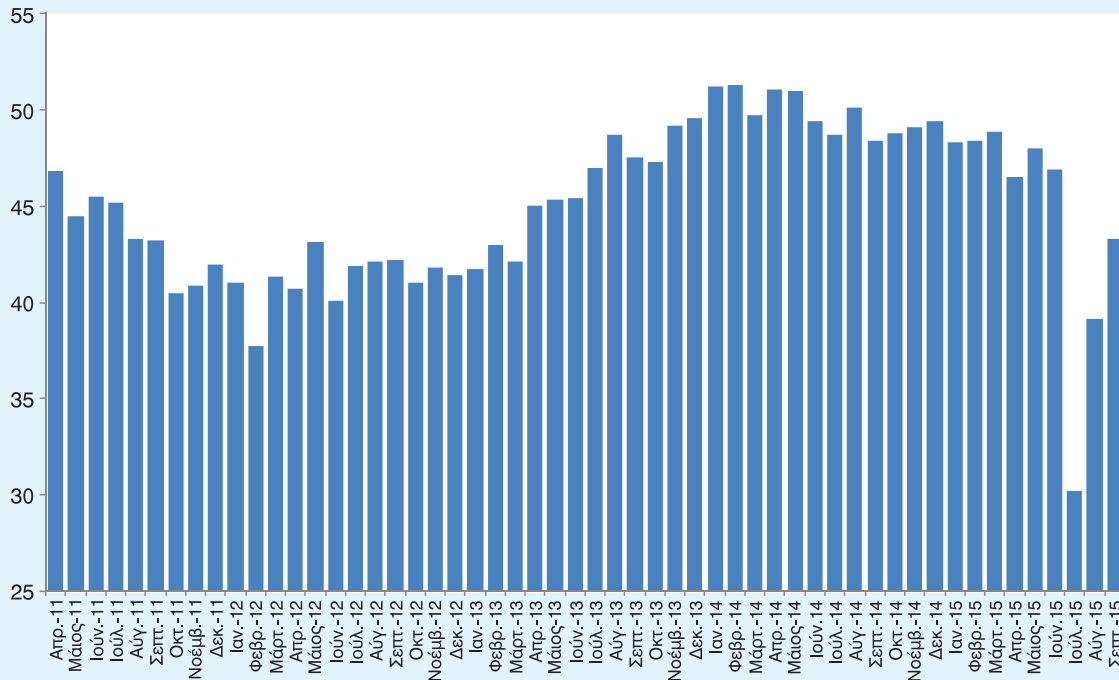
Ο δείκτης οικονομικού κλίματος για το Σεπτέμβριο του 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αν και διατήρησε τη μεγάλη απόκλιση σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, αλλά και σε σύγκριση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαμορφώθηκε σε επίπεδα υψηλότερα του περασμένου Αυγούστου. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω δείκτης διαμορφώθηκε το Σεπτέμβριο του 2015 στις 83,1 μονάδες έναντι 75,2 μονάδων τον περασμένο Αύγουστο, ανακάμπτοντας στα επίπεδα του Ιουλίου, οπότε και είχε διαμορφωθεί στις 81,3 μονάδες. Σε σύγκριση με το επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (που αυξήθηκε στις 107,6 μονάδες), η απόκλιση περιορίστηκε στις 24,5 μονάδες, παραμένοντας, ωστόσο, σε υψηλά επίπεδα (Διάγραμμα 1).

Ο κλάδος της βιομηχανίας διατηρεί την εικόνα συρρίκνωσης του Ιουνίου, καθώς τον Ιούλιο του 2015, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο γενικός δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία, για το σύνολο της εγχώριας και εξωτερικής αγοράς, παρουσίασε μείωση κατά 15,4% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2014. Ο μέσος γενικός δείκτης του δωδεκαμήνου Αυγούστου 2014-Ιουλίου 2015, σε σύγκριση με τον ίδιο δείκτη του δωδεκαμήνου Αυγούστου 2013-Ιουλίου 2014, παρουσίασε μείωση κατά 5,3%. Παράλληλα, ο μέσος δείκτης βιομηχανικής παραγωγής για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2015, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη για την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2014, παρουσίασε οριακή μείωση 0,1%, καθώς ο εν λόγω δείκτης για το μήνα Αύγουστο παρουσίασε, σε ετήσια βάση, αύξηση 4,5%, συνιστώντας μια ενθαρρυντική εξέλιξη μετά από ένα τρίμηνο αρνητικής μεταβολής.

Αναφορικά με τον κλάδο της μεταποίησης, ο εποχικά προσαρμοσμένος δείκτης υπευθύνων προμηθειών (Purchasing Managers' Index-PMI), σύμφωνα με τα στοιχεία της Markit, αντανακλά και το Σεπτέμβριο του 2015 μία μεγάλη συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής, αν και τα επίπεδα του εν λόγω δείκτη είναι βελτιωμένα σε σχέση με το προηγούμενο δίμηνο. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω δείκτης διαμορφώθηκε στις 43,3 μονάδες, επίπεδο που είναι χαμηλότερο από το σημείο

Διάγραμμα 2
Δείκτης υπευθύνων προμηθειών (PMI)

Πηγή: Markit (2015).

αναφοράς των 50,0 μονάδων –που είναι και το σημείο μηδενικής μεταβολής της παραγωγής (Διάγραμμα 2). Η συγκεκριμένη εξέλιξη, όπως σημειώνεται από την Markit, είναι αποτέλεσμα του περιορισμού των παραγγελιών που έλαβαν οι εταιρείες του κλάδου τόσο από το εσωτερικό, όσο και από το εξωτερικό, με αποτέλεσμα η παραγωγή του εγχώριου μεταποιητικού κλάδου να μειώνεται για ένατο συνεχή μήνα³.

Η ανεργία τον Ιούλιο του 2015 διατηρήθηκε στο ίδιο (αναθεωρημένο) επίπεδο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το εποχικά διορθωμένο ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε τον Ιούλιο του 2015 στο 25,0%, έναντι 25,0% τον Ιούνιο του 2015 και 26,3% τον Ιούλιο του 2014. Ειδικότερα, το σύνολο των απασχολούμενων κατά τον Ιούλιο του 2015 εκτιμάται ότι ανήλθε σε 3.591.407 άτομα, παρουσιάζοντας μείωση κατά 508 άτομα σε σχέση με τον Ιούνιο του 2015, ενώ σε σχέση με τον Ιούλιο του 2014 παρουσιάστηκε αύξηση κατά 33.506 άτομα ή 0,9%. Οι άνεργοι ανήλθαν σε 1.196.736 άτομα, σημειώνοντας μείωση κατά 71.421 άτομα ή 5,6% σε σχέση με τον Ιούλιο του 2014 και κατά 1.863 άτομα ή μείωση κατά 0,2% σε σχέση με τον Ιούνιο του 2015.

Όσον αφορά στο διεθνές εμπόριο, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, το πρώτο επτάμηνο του 2015 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ήταν θετικό και το πλεόνασμα διαμορφώθηκε στα 357,3 εκατ. ευρώ, το οποίο και είναι σημαντικά βελτιωμένο σε σχέση με την επίδοση του πρώτου επταμήνου του 2014, οπότε και είχε καταγραφεί έλλειμμα 2.656 εκατ. ευρώ. Η εν λόγω επίδοση

3. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο της Markit:

<http://www.markiteconomics.com/Survey//PressRelease.mvc/82e2c52105214645908890dd8cb5bf8d>.

οφείλεται, κυρίως, στη βελτίωση του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών, καθώς, επίσης, και στη βελτίωση του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων που παρατηρήθηκε τον μήνα Ιούλιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, κατά τον Ιούλιο του 2015 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε πλεόνασμα 4,252 εκατ. ευρώ, το οποίο οφείλεται, κυρίως, στην εισροή 1,8 δισ. ευρώ από την επιστροφή των κερδών από το Πρόγραμμα του Ευρωσυστήματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Market Program)⁴. Το εμπορικό ισοζύγιο κατά το πρώτο επτάμηνο του 2015 ήταν ελλειμματικό, αν και χαμηλότερο από το αντίστοιχο του 2014, και διαμορφώθηκε στα 10.212 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα, το πρώτο επτάμηνο του 2015, οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2014 κατά 776 εκατ. ευρώ, λόγω, κυρίως, των εξελίξεων στον κλάδο των καυσίμων, ενώ αντιστοίχως οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά 3.503 εκατ. ευρώ. Η συνεισφορά των υπηρεσιών ήταν θετική, καθώς το πρώτο επτάμηνο του 2015 το πλεόνασμα διαμορφώθηκε στα 9.073 εκατ. ευρώ, αν και σε χαμηλότερα επίπεδα του αντίστοιχου του 2014 (9.316 εκατ. ευρώ).

Η εικόνα της χρηματιστηριακής αγοράς παρουσιάζει συγκρατημένες θετικές ενδείξεις το Σεπτέμβριο του 2015, ιδιαίτερα σε σχέση με τα τέλη του Αυγούστου του 2015, οπότε και ο γενικός δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών είχε διαμορφωθεί και κάτω από τις 600 μονάδες. Συγκεκριμένα, την επομένη των εθνικών εκλογών, στις 21 Σεπτεμβρίου 2015, ο γενικός δείκτης του Χρηματιστηρίου Αθηνών διαμορφώθηκε στις 693 μονάδες έναντι 621 μονάδων κατά την 1^η Σεπτεμβρίου 2015, ενώ, ακολουθώντας μια πορεία συρρίκνωσης, κατά την 1^η Οκτωβρίου 2015 ο εν λόγω δείκτης περιορίστηκε στις 642 μονάδες. Επιπρόσθετα, ο δείκτης τεκμαρτής μεταβλητότητας ΚΕΡΕ GRIV⁵ μειώθηκε στο 48,47% στο τέλος του Σεπτεμβρίου από το 59,52% που σημείωσε στις 31/8/2015, παρουσιάζοντας όμως υψηλή μεταβλητότητα κατά τη διάρκεια του μήνα (Διάγραμμα 3). Η μέση μηνιαία τιμή του δείκτη μειώθηκε σε 46,44% από 55,38% τον προηγούμενο μήνα και διατηρείται σε υψηλότερα του ιστορικού μέσου όρου επίπεδα.

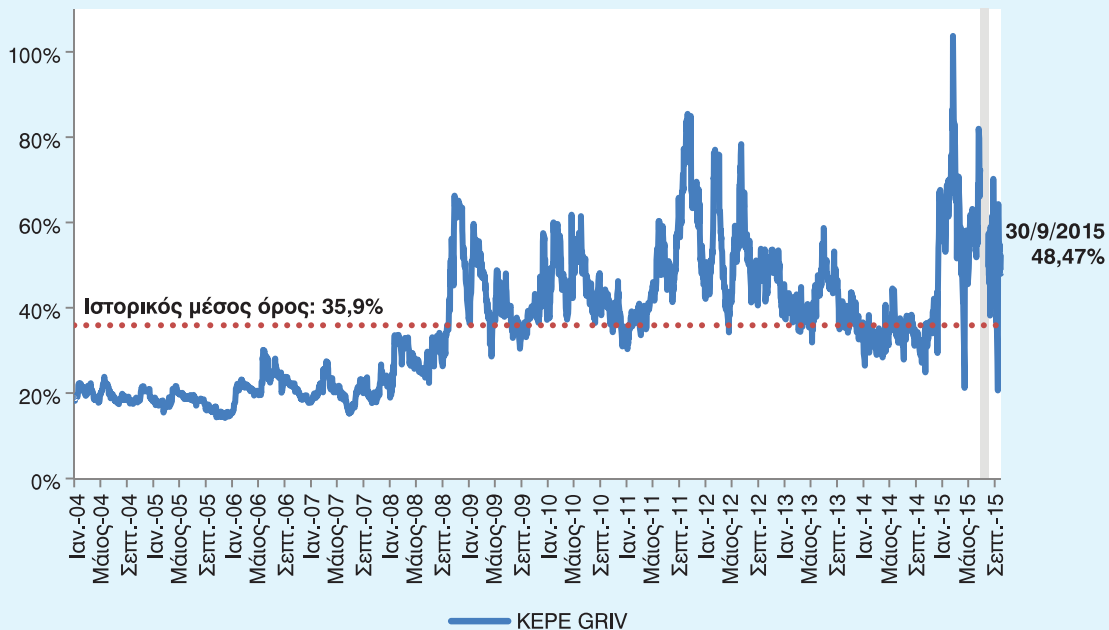
Όσον αφορά τη ρευστότητα του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, το καθεστώς περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και τις τραπεζικές συναλλαγές συνέβαλε στον περιορισμό της τάσης μείωσης των καταθέσεων τον Ιούλιο και στην, έστω και οριακή, αντιστροφή αυτής της τάσης τον Αύγουστο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος του Αυγούστου του 2015 το σύνολο των καταθέσεων και repos στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα διαμορφώθηκε στα 158 δισ. ευρώ έναντι 157,8 δισ. ευρώ τον Ιούλιο του 2015, αλλά και 213,3 δισ. ευρώ κατά το Νοέμβριο του 2014, αποτυπώνοντας μία εκροή 55,3 δισ. ευρώ κατά την περίοδο Νοεμβρίου 2014-Αυγούστου 2015. Πρόκειται για μία εκροή που οφείλεται, κυρίως, στις εγχώριες επιχειρήσεις και νοικοκυριά, όπου κατά την ανωτέρω περίοδο παρατηρείται μία μείωση καταθέσεων και repos περίπου 43,2 δισ. ευρώ.

Αναφορικά με την εικόνα στις διεθνείς αγορές, το επίπεδο του διαφορικού επιτοκίου των 10ετών ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου (σε σχέση με το γερμανικό), συνέχισε την τάση αποκλιμάκωσης και το Σεπτέμβριο, φτάνοντας κατά την 1/10/2015 τις 774 μονάδες βάσης, έναντι 841 μονάδων βάσης στις 1/9/2015. Τα επίπεδα αυτά παραμένουν, όπως και τους προηγούμενους μήνες, σε απόσταση

4. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, «[...] τη σχετική εισροή, η οποία συνετέλεσε στη σημαντική βελτίωση του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων, ακολούθησε η μεταφορά των χρημάτων σε λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου στην ΕΚΤ (η οποία περιλαμβάνεται στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων ως αύξηση των απαιτήσεων), ως εξασφάλιση σε μορφή μετρητών προκειμένου να εκταμιευθεί από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (European Financial Stabilization Mechanism - EFSM) το ποσό των 7,2 δισεκ. ευρώ στο πλαίσιο της σύμβασης μεταβατικής χρηματοδότησης (bridge financing) [...]».

5. Ο δείκτης κατασκευάστηκε από το ΚΕΠΕ σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών και τον Καθηγητή κ. Κ. Συριόπουλο.

Διάγραμμα 3
Πορεία του δείκτη ΚΕΡΕ GRIV (2/1/2004-30/9/2015)

Πηγή: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Οκτώβριος 2015.

Σημείωση: Δεν υπάρχουν δεδομένα για την περίοδο 29/6/2015-31/7/2015 λόγω της αναστολής διαπραγμάτευσης όλων των παραγώγων που διαπραγματεύονται στην Αγορά Παραγώγων σε συνέχεια της τραπεζικής αργίας.

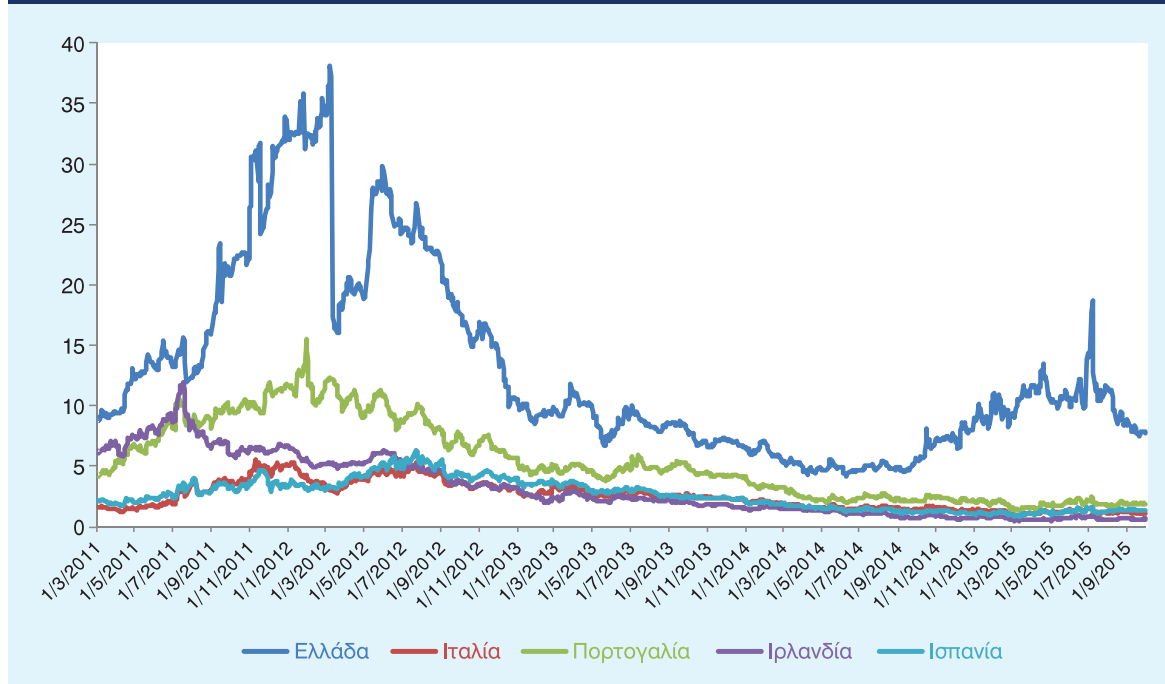
από τα αντίστοιχα άλλων ευρωπαϊκών οικονομιών, καθώς το αντίστοιχο spread στις 1/10/2015 ήταν για την Πορτογαλία στις 179 μονάδες βάσης, για την Ισπανία στις 128 μονάδες βάσης, για την Ιταλία στις 114 μονάδες βάσης και για την Ιρλανδία στις 61 μονάδες βάσης (Διάγραμμα 4).

Όσον αφορά στην κατάσταση στα δημόσια οικονομικά, σύμφωνα με το Δελτίο Εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2015, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, καταγράφηκε έλλειμμα στο ισοζύγιο του Κρατικού Προϋπολογισμού ύψους 1.104 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 2.849 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο διάστημα του 2014 και στόχου για έλλειμμα 1.694 εκατ. ευρώ. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους 3.798 εκατ. ευρώ, έναντι πρωτογενούς πλεονάσματος 1.946 εκατ. ευρώ για την ίδια περίοδο το 2014 και στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα 3.264 εκατ. ευρώ. Η εν λόγω δημοσιονομική κατάσταση, όπως και τους προηγούμενους μήνες, είναι αποτέλεσμα της σημαντικής συγκράτησης των δημοσίων δαπανών, καθώς οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθαν στα 31.869 εκατ. ευρώ και παρουσιάζονται μειωμένες κατά 4.744 εκατ. ευρώ έναντι του στόχου (36.613 εκατ. ευρώ), ενώ εκτιμάται ότι, μετά την ομαλοποίηση των ταμειακών συνθηκών, οι δημόσιες δαπάνες θα διαμορφωθούν στα επίπεδα που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του Προϋπολογισμού. Όπως και τους προηγούμενους μήνες, η κατάσταση είναι διαφορετική στο σκέλος των δημοσίων εσόδων, όπου παρουσιάζεται υστέρηση, καθώς τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού ανήλθαν σε 28.699 εκατ. ευρώ, μειωμένα κατά 4.070 εκατ. ευρώ ή 12,4 % έναντι του στόχου.

Για το σύνολο του 2015, σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016, το ισοζύγιο –σύμφωνα με τη μεθοδολογία του European System of Accounts (ESA-2010)– είναι αρνητικό και το έλλειμμα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στα 5,6 δισ. ευρώ ή στο -3,2% του ΑΕΠ, έναντι στόχου του Προϋπολογισμού του 2015 για δημοσιονομικό

Διάγραμμα 4

Spread 10ετών ομολόγων του Δημοσίου κρατών-μελών της Ευρωζώνης σε σχέση με το αντίστοιχο ομόλογο της Γερμανίας (1/3/2011-1/10/2015)

Πηγή: Thomson Reuters Datastream, Οκτώβριος 2015.

έλλειμμα 459 εκατ. ευρώ ή -0,2% του ΑΕΠ το 2015. Σε αυτό το πλαίσιο, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής (ή της Σύμβασης Οικονομικής Συμφωνίας), το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα είναι αρνητικό και το έλλειμμα θα διαμορφωθεί στα 418 εκατ. ευρώ ή -0,24% του ΑΕΠ (έναντι νέου στόχου για -0,25% του ΑΕΠ), ενώ το 2014 το πρωτογενές αποτέλεσμα ήταν θετικό, με πρωτογενές πλεόνασμα στα 630 εκατ. ευρώ ή 0,35% του ΑΕΠ (Πίνακας 3). Επίσης, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2016 –σύμ-

Πίνακας 3 Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης

	2014	2015	2015	2016
	Προσωρινά στοιχεία	Προϋπολογισμός 2015	Εκτίμηση Προσχέδιου Προϋπολογισμού	Πρόβλεψη
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ESA-2010)	-4.427	-459	-5.576	-3.977
(% του ΑΕΠ)	-2,50%	-0,20%	-3,20%	-2,30%
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ESA-2010)	2.559	7.408	1.335	2.941
(% του ΑΕΠ)	1,40%	4,00%	0,80%	1,70%
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ΠΟΠ*)	630	5.595	-418	894
(% του ΑΕΠ)	0,35%	3,03%	-0,24%	0,52%
Στόχοι ΠΟΠ*	2.686	5.546	-434	867
(% του ΑΕΠ)	1,50%	3,00%	-0,25%	0,50%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2016.

Σημείωση: * Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής (ή Σύμβαση Οικονομικής Συμφωνίας).

φωνα με το ESA-2010– εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί κοντά στα 4 δισ. ευρώ ή στο -2,3% του ΑΕΠ, ενώ σε όρους Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής εκτιμάται ότι θα σημειωθεί πρωτογενές πλεόνασμα 894 εκατ. ευρώ ή 0,52% του ΑΕΠ.

Το δημόσιο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού για το 2016, εκτιμάται ότι το 2015, στο πλαίσιο της υλοποίησης των συμφωνηθέντων με το Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής, θα διαμορφωθεί στα 315,8 δισ. ευρώ ή 181,8% του ΑΕΠ, ενώ το 2016 προβλέπεται να διαμορφωθεί σε υψηλότερα επίπεδα, φτάνοντας τα 333,5 δισ. ευρώ ή 192,4% του ΑΕΠ. Σε αυτό το πλαίσιο, το δημόσιο χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα είναι υψηλότερο, καθώς δεν συμπεριλαμβάνεται το ενδοκυβερνητικό χρέος το οποίο αυξήθηκε το 2015 λόγω της αύξησης της αξιοποίησης του δανεισμού μέσω repos με φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Ειδικότερα, το χρέος της Κεντρικής Κυβέρνησης εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί το 2015 στα 325,5 δισ. ευρώ ή 187,4% του ΑΕΠ και το 2016 στα 342,7 δισ. ευρώ ή 197,7% του ΑΕΠ.

Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΥΛΟΥ

Τζέννιφερ Καβουνίδη, Ερευνήτρια ΚΕΠΕ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τις αρχές του έτους μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2015, σχεδόν 500.000 πρόσφυγες και μετανάστες έχουν διασχίσει τη Μεσόγειο για να φτάσουν στην Ευρώπη. Ο αριθμός αυτός είναι διπλάσιος από τον αριθμό για το σύνολο του 2014, και ο μεγαλύτερος που έχει καταγραφεί ποτέ. Είναι βέβαια μεγάλος ο αριθμός και εκείνων που ξεκίνησαν το ταξίδι αλλά δεν έφτασαν ποτέ. Υπολογίζεται ότι σχεδόν 3.000 άτομα έχασαν τη ζωή τους στα νερά της Μεσογείου από τις αρχές του έτους (Banulescu-Bogdan and Fratzke 2015).

Ως αποτέλεσμα, έχει δημιουργηθεί ανθρωπιστική κρίση κολοσσιαίων διαστάσεων, καθώς οι χώρες και οι τοπικές κοινωνίες όπου καταλύουν αδυνατούν να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες που έχουν προκύψει. Οι τοπικές αρχές δεν καταφέρνουν να εξασφαλίσουν επαρκή πρόσβαση σε νερό, φαγητό και συνθήκες υγιεινής, ούτε υπάρχουν οι απαραίτητες διοικητικές δομές για τη διεκπεραίωση των διαδικασιών ταυτοποίησης και καταγραφής. Προκλήθηκαν έτσι πρωτοφανείς δυσκολίες και καταστάσεις σε αρκετά σημεία εισόδου, όπως είναι τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, ενώ παρόμοιες δυσκολίες συνάντησαν οι πρόσφυγες και μετανάστες και στις χώρες που βρέθηκαν κατά το ταξίδι τους προς την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Σε αρκετά μέρη όπου συσσωρεύτηκαν μεγάλοι αριθμοί προσφύγων και μεταναστών, όπως στα νησιά του Αιγαίου, οι αρχές και οι τοπικές κοινωνίες βρέθηκαν υπό μεγάλη πίεση και συχνά δημιουργήθηκαν εντάσεις και προστριβές, με εκδηλώσεις βίας, ενώ άλλες φορές οι τοπικές κοινωνίες ανταποκρίθηκαν με εκδηλώσεις ανθρωπίνης αλληλεγγύης και βοήθειας.

Με το πρωτόγνωρο μέγεθος των μετακινούμενων πληθυσμών, τους τελευταίους μήνες έχει ανατραπεί στην πράξη η κοινή πολιτική ασύλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και έχει προκληθεί έντονος διχασμός ανάμεσα στις χώρες-μέλη της ως προς τους τρόπους διαχείρισης της κρίσης. Ορισμένες χώρες προέβησαν σε μονομερείς πρωτοβουλίες με τις οποίες αμφισβητήθηκε η ενιαία πολιτική ασύλου που προβλέπεται από τη Συνθήκη του Δουβλίνου, που μέχρι πρόσφατα οι χώρες στα νότια σύνορα της Ε.Ε. και ειδικά η Ελλάδα και η Ιταλία δεν είχαν καταφέρει να τροποποιήσουν, παρά τις έντονες πιέσεις που ασκούσαν τα τελευταία χρόνια. Με την έκτακτη Σύνοδο των Υπουργών Εσωτερικών που πραγματοποιήθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου και την έκτακτη Σύνοδο ηγετών κρατών και κυβερνήσεων στις 23 Σεπτεμβρίου, επισημοποιήθηκε πλέον η ανατροπή της κοινής πολιτικής ασύλου ή τουλάχιστον η προσωρινή αναστολή της. Η «άρση» διαφόρων κανονισμών που αφορούν το άσυλο και η χαλάρωση του έλεγχου των συνόρων που εφαρμόστηκε από μερικές χώρες είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέες διαδρομές προς το Βορρά, να ενταθούν τα ρήγματα στους κόλπους της Ε.Ε., και οι έκτακτες Σύνοδοι να καταλήξουν σε σοβαρές διαφωνίες για τους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης και ασυνήθιστες αλληλοκατηγορίες.

Στο άρθρο αυτό θα παρουσιαστούν, πρώτον, διάφορα δεδομένα για τις πρόσφατες ροές μετανάστευσης και ασύλου προς την Ευρώπη και ειδικότερα προς την Ελλάδα, καθώς και τις αλλαγές στις διαδρομές που διαμορφώνονται. Στη συνέχεια θα εξεταστούν οι εξελίξεις ως προς την πολιτική ασύλου που εφαρμόζεται και το διάλογο που διεξάγεται στους κόλπους της Ε.Ε., ενώ θα

συζητηθούν τα αποτελέσματα των έκτακτων Συνόδων στις 22 και 23 Σεπτεμβρίου που οργανώθηκαν ειδικά για το ζήτημα της ανθρωπιστικής κρίσης και τη χάραξη σχετικών πολιτικών για την αντιμετώπισή της, όχι μόνο αναφορικά με τους πληθυσμούς που ήδη βρίσκονται στην Ευρώπη ή έχουν ξεκινήσει το ταξίδι προς την Ευρώπη, αλλά και ευρύτερα, σε σχέση με τις μετακινήσεις πληθυσμών προς την Ευρώπη και τις αιτίες που ωθούν την έξοδό τους από τις χώρες της καταγωγής τους.

2. ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΡΟΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Το 2015, σημειώθηκε σημαντική αλλαγή στις διαδρομές που ακολουθούν οι πρόσφυγες και μετανάστες προς την Ευρώπη (Frontex 2015). Συγκεκριμένα, ο μεγάλος όγκος των μετακινήσεων μετατοπίστηκε προς τη διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου, δηλαδή από την Τουρκία στην Ελλάδα, ενώ προηγουμένως η μεγαλύτερη κίνηση αντιστοιχούσε στη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου, δηλαδή προς την Ιταλία και τη Μάλτα, με βασική αφετηρία τη Λιβύη.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα δεδομένα της Frontex (2015), από τον Ιανουάριο μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2015 είχαν φτάσει στην Ευρώπη μέσω της Ανατολικής Μεσογείου 359.171 άτομα που δεν κατείχαν τα απαραίτητα έγγραφα εισόδου, από τα οποία οι 150.831 ήταν υπήκοοι Συρίας, οι 48.087 υπήκοοι του Αφγανιστάν και οι 8.658 υπήκοοι του Πακιστάν. Το σύνολο των αντίστοιχων αφίξεων από τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου ήταν 128.619, με τις περισσότερες αφίξεις να αντιστοιχούν σε υπηκόους της Ερυθραίας και οι 13.061 σε υπηκόους της Νιγηρίας. Πρέπει να σημειωθεί ότι περίπου 155.000 άτομα πέρασαν από τη διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων, και συγκεκριμένα από τη Σερβία στην Ουγγαρία, από τον Ιανουάριο μέχρι τον Αύγουστο του 2015, με τη ροή αυτή να αντιστοιχεί σε δύο βασικές ομάδες: πρώτον, σε υπηκόους χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και ιδίως από την Αλβανία και το Κόσσοβο και, δεύτερον, σε άτομα που είχαν φτάσει στην Ελλάδα και συνέχιζαν το ταξίδι τους προς Βορρά.

Η κατακόρυφη αύξηση των ροών προς τα ελληνικά νησιά αποτυπώνεται στα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, το πρώτο οκτάμηνο του 2015 οι συλληφθέντες αλλοδαποί από τις αστυνομικές και λιμενικές αρχές της χώρας για παράνομη είσοδο και παραμονή έφτασαν τους 113.4111 στη Διεύθυνση Αστυνομίας Λέσβου, αύξηση κατά 1.690% από το ίδιο οκτάμηνο του 2014. Στη Διεύθυνση Αστυνομίας της Χίου, οι αντίστοιχες συλλήψεις αυξήθηκαν κατά 921% την ίδια περίοδο (από 3.202 σε 32.699), ενώ στη Διεύθυνση Σάμου κατά 700% (από 4.116 σε 32.908). Ιδιαίτερα εντυπωσιακή αύξηση συλληφθέντων σημειώθηκε και στη Β' Αστυνομική Διεύθυνση της Δωδεκανήσου, με έδρα την Κω, και συγκεκριμένα από 4.313 σε 52.394, ή αύξηση 1.115%. Για το σύνολο της χώρας, οι συλληφθέντες (τόσο σε λιμάνια και ακτές όσο και στην ενδοχώρα) έφτασαν τους 271.156 το πρώτο οκτάμηνο του 2015, σε σχέση με τους 41.935 την αντίστοιχη περίοδο του 2014, αντιπροσωπεύοντας αύξηση κατά 547%.

Όσον αφορά τις υπηκοότητες των συλληφθέντων από τις ελληνικές αρχές το πρώτο οκτάμηνο του 2015, η συντριπτική πλειονότητα ήταν Σύροι, οι οποίοι ήταν 175.375 από το σύνολο των 271.156. Ακολούθησαν οι Αφγανοί, που ήταν 50.177 και οι Πακιστανοί, που αριθμούσαν 11.289 άτομα.

Με τις μαζικές μετακινήσεις προς τα ελληνικά νησιά από τις ακτές της Τουρκίας, έχουν δημιουργηθεί πρωτόγνωρες καταστάσεις και ανάγκες. Δεν υπάρχουν οι απαραίτητες υποδομές ούτε για τη στέγαση και σίτιση των μεταναστών και ζητούντων άσυλο, ούτε οι διοικητικές δομές για την

ταυτοποίηση και καταγραφή τους. Σύμφωνα με έκθεση της UNCHR για την περίοδο 1-16 Σεπτεμβρίου 2015 (UNCHR 2015), τις πρώτες δύο εβδομάδες του Σεπτεμβρίου παρατηρήθηκαν σοβαρές εντάσεις στη Λέσβο, την Κω και τη Λέρο, μεταξύ της αστυνομίας και των νέων αφιχθέντων, οι οποίοι δυσανασχετούσαν για την καθυστέρηση των αρχών στην καταγραφή τους, η οποία παρέτεινε την παραμονή τους στο νησί, ενώ οι ίδιοι ήθελαν να αποχωρήσουν και να συνεχίσουν το ταξίδι τους.

Σε πολλά νησιά, μάλιστα, δημιουργήθηκαν εντάσεις και με τους κατοίκους, λόγω της συμφοράς σε κεντρικά σημεία κατά την καλοκαιρινή περίοδο, όταν αναμένονται αξιόλογα έσοδα από τον τουρισμό. Πολλοί κάτοικοι πίστευαν ότι η παρουσία των μεταναστών ήταν ζημιογόνα για τις τουριστικές δραστηριότητες του νησιού τους και αποθαρρυντική για την προσέλευση τουριστών την επόμενη περίοδο. Πρέπει να σημειωθεί ότι, στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, η Χρυσή Αυγή, γνωστή για τις θέσεις της για τη μετανάστευση και τους μετανάστες, κατέγραψε τη μεγαλύτερη αύξησή της, σε σχέση με τις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015, στα νησιά του Αιγαίου. Ειδικότερα, στη Λέσβο το ποσοστό της αυξήθηκε κατά 3,2 μονάδες (από 4,7% σε 7,9%), στα Δωδεκάνησα κατά 2,4 μονάδες (από 5,5% σε 7,9%), στη Σάμο κατά 2,3 μονάδες (από 5,5% σε 7,8%), ενώ στη Χίο η αύξηση ήταν μικρότερη και συγκεκριμένα κατά 1,0 μονάδα (από 4,7% σε 5,7%).

3. ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΣΥΛΟΥ

Η διόγκωση των εισροών στην Ευρώπη αντανakλάται στα στοιχεία για τις αιτήσεις ασύλου, που αυξήθηκαν κατακόρυφα. Ειδικότερα, ο αριθμός των αιτούντων άσυλο¹ αυξήθηκε κατά 85% το δεύτερο τρίμηνο του 2015 σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2014 (*Eurostat Asylum Quarterly Report 2015*) και 15% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο του 2015. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των αιτούντων άσυλο στις 28 χώρες-μελη της Ε.Ε. το δεύτερο τρίμηνο του 2015 ήταν 213.200. Οι αιτούντες αυτοί προήλθαν από 141 διαφορετικές χώρες, ενώ οι πρώτες τρεις χώρες υπηκοότητας ήταν η Συρία, το Αφγανιστάν, και η Αλβανία, με 44.000, 27.000 και 17.700 αιτούντες με την αντίστοιχη καταγωγή. Η συνολική αύξηση οφείλεται κυρίως στην αύξηση υποβολής αιτήσεων από υπηκόους των πρώτων δύο χωρών, δηλαδή της Συρίας και του Αφγανιστάν.

Η χώρα της Ε.Ε. όπου κατατέθηκαν οι περισσότερες αιτήσεις το δεύτερο τρίμηνο του 2015 ήταν η Γερμανία, όπου κατατέθηκαν 80.900 ή το 38% του συνόλου των αιτήσεων που κατατέθηκαν στην Ε.Ε. Στην Ουγγαρία κατατέθηκαν 32.700 αιτήσεις ή το 15% του συνόλου, στην Αυστρία 17.400 (το 8%), ενώ ακολούθησαν η Ιταλία, η Γαλλία και η Σουηδία, με 14.900, 14.700 και 14.300, αντίστοιχα, ή περίπου 7% η καθεμία. Στις έξι αυτές χώρες κατατέθηκε περίπου το 80% των αιτήσεων στην Ε.Ε.

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2015, λήφθηκαν 117.88 αποφάσεις από τις εθνικές αρχές της Ε.Ε. αναφορικά με αιτήσεις ασύλου, από τις οποίες το 46% ήταν θετικές, δηλαδή αναγνωρίστηκε ότι υπάρχει ανάγκη διεθνούς προστασίας. Οι Σύριοι παρουσίασαν κατά πολύ το μεγαλύτερο ποσοστό θετικών αποφάσεων, και συγκεκριμένα το 96% των αποφάσεων ήταν θετικές, ενώ ακολούθησαν οι υπήκοοι του Ιράκ (το 87%), της Ερυθραίας (το 84%) και του Αφγανιστάν (το 70%). Χαμηλό ποσοστό επιτυχίας συνάντησαν οι αιτούντες από την Αλβανία (το 4%), το Κόσσοβο (2%), και τη Σερβία (το 1%).

1. Τα στοιχεία αφορούν όσους αιτήθηκαν άσυλο για πρώτη φορά.

4. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΗΜΑΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ

Πριν από το καλοκαίρι του 2015 είχαν ήδη παρατηρηθεί νέες ρωγμές ως προς την εφαρμογή της Συνθήκης του Δουβλίνου. Στην αρχή σιωπηρά, αλλά στη συνέχεια πιο ξεκάθαρα, αμφισβητήθηκε το καθεστώς που προέβλεπε η Συνθήκη του Δουβλίνου.

Βασική πρόβλεψη της Συνθήκης του Δουβλίνου (I, II και III), με την οποία ρυθμίζονται τα θέματα ασύλου στην Ε.Ε., είναι ότι όσοι εισέρχονται παράνομα σε χώρα-μέλος της Ε.Ε. καταγράφονται και, εάν επιθυμούν να υποβάλουν αίτηση για άσυλο, η αίτηση αυτή πρέπει υποχρεωτικά να κατατεθεί στη χώρα πρώτης εισόδου, όπου πρέπει να περιμένουν την έκβαση της σχετικής απόφασης. Το άτομο του οποίου εγκρίνεται η αίτηση ασύλου έχει δικαίωμα εργασίας μόνο στη χώρα όπου εγκρίνεται η σχετική αίτηση, ενώ μπορεί να επισκεφτεί ως τουρίστας άλλη χώρα της Ε.Ε. μόνο ένα τρίμηνο ανά εξάμηνο. Εφόσον τύχει έγκρισης η αίτηση, μπορεί ο αναγνωρισμένος πλέον πρόσφυγας να υποβάλει αίτηση για μετεγκατάσταση, η έγκριση της οποίας όμως, μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον, είχε αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση. Η υποχρεωτική λήψη δαχτυλικών αποτυπωμάτων από τις αρχές κατά την άφιξη στην πρώτη χώρα εισόδου αποτελούσε το αποδεικτικό στοιχείο ως προς την πρώτη χώρα εισδοχής, με συνέπεια να μην μπορεί να κατατεθεί αίτηση σε άλλη χώρα. Πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι πρόσφατα δεν θεωρείτο πιθανή μια εκ νέου αναθεώρηση της Συνθήκης, εφόσον είχε τροποποιηθεί μόλις το 2012 μετά από πολυετείς διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις χώρες-μέλη.

Ανάμεσα στις πρώτες ρωγμές στο ισχύον καθεστώς ήταν οι νέες πρακτικές που εφαρμόστηκαν στα σύνορα των νοτίων χωρών της Ε.Ε. προς Βορρά, με τις οποίες διευκολύνθηκε το πέρασμα των μεταναστών και προσφύγων προς βόρειες και δυτικές χώρες της Ε.Ε. Φαίνεται ότι αντιμετωπίστηκε με σχετική, άτυπη ανοχή, η χαλάρωση του ελέγχου στα σύνορα. Ενδεικτικά, οι πρόσφυγες και μετανάστες που έφταναν με πλοία στον Πειραιά από τα νησιά του Αιγαίου επιβιβάζονταν στη συνέχεια σε λεωφορεία και άλλα μέσα που τους έφερναν στα βόρεια σύνορα, συχνά στην Ειδομένη, για να συνεχίσουν τα ταξίδια τους προς Βορρά. Στη σιωπηρή ανοχή, ως προς τη μη τήρηση της συμφωνίας του Δουβλίνου, απέναντι στην Ελλάδα φαίνεται να συνέβαλαν η μεγάλη δημοσιότητα που έλαβαν οι μαζικές εισροές, οι ανθρώπινες τραγωδίες με την απώλεια ζωών στα νερά της Μεσογείου, και η συγκέντρωση μεγάλων αριθμών προσφύγων και μεταναστών στα ελληνικά νησιά, ενώ ίσως συνέβαλε προς την κατεύθυνση αυτή και η ευρεία αναγνώριση ότι η Ελλάδα υφίσταται δεινή οικονομική κρίση και διαθέτει ελάχιστους πόρους για να αντιμετωπίσει μόνη της κρίσεις αυτού του μεγέθους.

Μέχρι τον Απρίλιο του 2015, η σχετική συζήτηση στους κόλπους της Ε.Ε. επικεντρώθηκε στον έλεγχο της παράτυπης μετανάστευσης μέσω της καλύτερης προστασίας των συνόρων. Μετά όμως την ανθρώπινη τραγωδία στις 19 Απριλίου κοντά στην ακτή της Λιβύης, όπου χάθηκαν περίπου 800 ανθρώπινες ζωές, η συζήτηση στράφηκε αμέσως στη διάσωση ανθρώπων. Με ειδική Σύνοδο που κλήθηκε αμέσως στις 23 Απριλίου, η Ε.Ε. αποφάσισε τον τριπλασιασμό των πόρων που αφιερώνονται στις περιπολίες πλοίων και ελικοπτέρων στις νότιες ακτές της Ε.Ε. για τη διάσωση των ανθρώπων στα θαλάσσια σύνορα, συγκεκριμένα, με το Operation Triton.

Ήταν κατά την ίδια Σύνοδο όπου παρουσιάστηκε πρώτη φορά από την Επιτροπή της Ε.Ε. πρόταση για την κατανομή περίπου 40.000 αιτούντων άσυλο ανάμεσα στα κράτη-μέλη, και συγκεκριμένα, με ποσοστώσεις ανάλογα με το μέγεθος, τον πληθυσμό και την οικονομική κατάσταση των χωρών υποδοχής. Η πρόταση αυτή ανέτρεπε τα δεδομένα των Συμφωνιών του Δουβλίνου και το βασικό τους κανόνα ότι πρέπει να ζητηθεί άσυλο στην πρώτη χώρα της Ε.Ε. στην οποία εισέρχεται ο αιτών ή η αιτούσα άσυλο. Η Μεγάλη Βρετανία έσπευσε να διαφωνήσει με την πρόταση της Επιτροπής, ενώ στις 18.5.2015 ακολούθησε η Ισπανία, σημειώνοντας ότι, με την ανεργία να

βρίσκεται στο 23%, δεν αρμόζει να δεσμεύεται να υποδεχθεί μετανάστες στους οποίους δεν μπορεί να προσφέρει εργασία. Στις 19.5.2015 προστέθηκε η Γαλλία στις χώρες που δήλωσαν ότι θα καταψήφιζαν την πρόταση για ποσοστώσεις. Πρέπει να σημειωθεί ότι στις προτάσεις της Ε.Ε. δεν συμπεριλήφθηκε η πρόταση που είχε διατυπωθεί παλαιότερα για την κοινή διεκπεραίωση αιτήσεων ασύλου σε τρίτες χώρες, δηλαδή πριν οι αιτούντες άσυλο ξεκινήσουν επικίνδυνα ταξίδια προς την Ευρώπη, πρόταση η οποία είχε τύχει επεξεργασίας και από τον Επίτροπο Μετανάστευσης, Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας της Ε.Ε. Δ. Αβραμόπουλο.

Σύντομα, όμως, πολλές χώρες-μέλη τάχθηκαν υπέρ της συμμετοχής τους στο σχέδιο μετεγκατάστασης τα επόμενα έτη περίπου 32.000 ατόμων που έφτασαν στην Ελλάδα και την Ιταλία από τα μέσα Απριλίου 2015 και μετά και κατάγονται από χώρες όπου η έγκριση αιτήσεων ασύλου σε χώρες της Ευρώπης υπερβαίνει το 75%, δηλαδή τη Συρία, την Ερυθραία και πιθανώς το Ιράκ (*The Economist*, 29 August). Στις 20 Ιουλίου 2015, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων συμφώνησε να υλοποιήσει το προτεινόμενο πρόγραμμα δράσης, συμπεριλαμβανομένου του μέτρου για την επανεγκατάσταση 32.000 ατόμων από την Ιταλία και την Ελλάδα και την επανεγκατάσταση 22.000 εκτοπισθέντων με σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας, οι οποίοι βρίσκονταν σε χώρες εκτός της Ε.Ε.

Η διόγκωση των μετακινήσεων προς την Ευρώπη το καλοκαίρι του 2015 ήταν συνεχώς στα πρωτοσέλιδα του διεθνούς τύπου, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη με εικόνες για τις αφίξεις με λέμβους στα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου, τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στα νησιά αυτά, περιμένοντας να καταγραφούν, καθώς και τη μαζική πεζοπορία προς Βορρά κατά μήκος των γραμμών του σιδηροδρόμου της FYROM και άλλων χωρών. Η δύναμη όμως της τραγικής εικόνας του πτώματος τρίχρονου αγοριού που ανασύρθηκε από τις τουρκικές ακτές στις 2 Σεπτεμβρίου συνέβαλε αποφασιστικά στη σφυρηλάτηση μεγάλου μέρους της κοινής γνώμης υπέρ της αλληλεγγύης για τους ανθρώπους που είχαν εγκαταλείψει τα σπίτια τους για να αποφύγουν τη βία και τον πόλεμο στις πατρίδες τους και να αναζητήσουν ένα καλύτερο και πιο ασφαλές μέλλον για τους ίδιους και τις οικογένειές τους.

Δύο μέρες μετά, στις 4 Σεπτεμβρίου, η Καγκελάρια της Γερμανίας Α. Μέρκελ ανέλαβε ηγετικό ρόλο στην αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, ανακοινώνοντας ότι η Γερμανία διατίθεται να υποδεχτεί 500.000 - 800.000 πρόσφυγες το χρόνο για τα επόμενα έτη και να αφιερώσει 6 δισ. ευρώ για έκτακτη βοήθεια. Δήλωσε ότι η Γερμανία θα προχωρούσε στην αναστολή της εφαρμογής των κανονισμών του Δουβλίνου για το άσυλο, επιτρέποντας στους πρόσφυγες που είχαν εγκλωβιστεί στην Ουγγαρία να περάσουν από τα σύνορα της Αυστρίας προς τη Γερμανία. Περισσότερα από 20.000 άτομα έφτασαν στη Γερμανία το επόμενο Σαββατοκύριακο, και συνάντησαν εντυπωσιακά θερμή υποδοχή από πλήθη που είχαν συγκεντρωθεί να τους καλωσορίσουν. Οι εικόνες μεταδόθηκαν γρήγορα και στα μάτια πολλών Σύρων και άλλων, η Γερμανία είχε καταστεί η νέα "γη της επαγγελίας".

Πρέπει να σημειωθεί ότι τονίστηκε από αρκετούς η οικονομική σοφία της Γερμανίας να υποδεχθεί μεγάλους αριθμούς προσφύγων. Για παράδειγμα, ο Πρόεδρος της Γερμανικής Κεντρικής Τράπεζας Γενς Βαϊντμαν δήλωσε ότι η χώρα του επρόκειτο να «επωφεληθεί από τη μετανάστευση εργατικού δυναμικού, ενισχύοντας την προοπτική ανάπτυξης αλλά και το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας» (*Καθημερινή* 18.9.2015). Όπως είναι γνωστό, η Γερμανία, όπως και άλλες χώρες της Ε.Ε., πλήττεται από σοβαρή γήρανση του πληθυσμού, με συνέπεια να προβλέπεται η συρρίκνωση του πληθυσμού της από τα 80 εκατ. το 2015 στα 68 εκατ. το 2060. Η ανεργία βρισκόταν το Σεπτέμβριο του 2015 στο χαμηλό επίπεδο του 6,4%, ενώ περισσότερες θέσεις εργασίας ήταν κενές απ' ό,τι είχαν καταγραφεί τα τελευταία 42 χρόνια. Μάλιστα, ακούστηκαν κριτικές

από ορισμένες πλευρές ότι η Γερμανία σπεύδει στην υποδοχή προσφύγων, ώστε να μπορεί να επιλέξει πρώτη, πριν από τις άλλες χώρες, τους πιο μορφωμένους και ικανούς από τους πρόσφυγες για τη δική της οικονομία (*Fortune Magazine* 2015).

Σε λιγότερο όμως από δύο εβδομάδες, η Γερμανίδα καγκελάριας έκανε πλήρη μεταστροφή πολιτικής και έκλεισε απότομα τα σύνορα της χώρας με την Αυστρία, προκαλώντας σοκ στην Ε.Ε. Ο επίσημος λόγος ήταν ότι δεν μπορούσε να διεκπεραιώσει τις γραφειοκρατικές διαδικασίες για τόσο μεγάλες εισροές. Σύμφωνα με ορισμένες ερμηνείες όμως, η κίνηση είχε σκοπό να αυξήσει την πίεση στις χώρες-μέλη της Ε.Ε. να επωμιστούν από κοινού το βάρος και να βρουν κοινή λύση, ενώ, σύμφωνα με άλλες ερμηνείες, ήταν οι εσωτερικές πολιτικές διαφωνίες, ιδίως με ένα από τα κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού, που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην απόφαση.

Το κλείσιμο των συνόρων της Γερμανίας πυροδότησε αλυσιδωτές αντιδράσεις. Η Αυστρία, η Σλοβακία και η Ολλανδία προέβησαν σε παρόμοιες κινήσεις. Η Ουγγαρία προσπάθησε να κλείσει ερμητικά τα σύνορα της με τη Σερβία, ανυψώνοντας φράκτη και απωθώντας με δακρυγόνα και συλλήψεις όσους προσπαθούσαν να περάσουν (*The Economist* 19.9.2015). Οι εικόνες για τη χρήση βίας από την ουγγρική αστυνομία εναντίον των προσφύγων και μεταναστών προκάλεσαν τη διεθνή κατακραυγή και την επίσημη αποδοκιμασία από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Οι εγκλωβισμένοι στη Σερβία πρόσφυγες κατευθύνθηκαν κατόπιν προς τη Ρουμανία και την Κροατία, για να παρακάμψουν τα συγκεκριμένα σύνορα.

Στο στόχαστρο της Ουγγαρίας βρέθηκε και η Ελλάδα, που μέχρι τότε είχε αποφύγει την έντονη κριτική από άλλες χώρες-μέλη για το γεγονός ότι οι περισσότεροι πρόσφυγες και μετανάστες που κατέφταναν στα ελληνικά νησιά φαίνεται να κατάφεραν στη συνέχεια να περάσουν τα χερσαία σύνορα της χώρας προς τη ΠΓΔΜ και τη Βουλγαρία, για να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς Βορρά. Συγκεκριμένα, η Ουγγαρία άρχισε να κατηγορεί την Ελλάδα ότι η φύλαξη των συνόρων της ήταν ανεπαρκής, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο αριθμός των μεταναστών που εισέρχονται στην Ευρώπη και να δημιουργούνται προβλήματα στις υπόλοιπες χώρες-μέλη. Στις 17.9.2015 το Υπ. Εξωτερικών της Ελλάδας εξέδωσε σκληρή απάντηση με την οποία αποδοκίμασε «το παραλήρημα Ούγγρων αξιωματούχων» κατά της Ελλάδας και την «απαράδεκτη συμπεριφορά των δυνάμεων της τάξης της Ουγγαρίας κατά των προσφύγων, ακόμα και βρεφών, που βιώνουν το δράμα και τη δυστυχία του πολέμου», συμπεριφορά η οποία δεν «προσιδιάζει σε κράτος-μέλος της Ε.Ε.», ενώ υπογραμμίζει την πάγια θέση της χώρας ότι «το βάρος της άνευ προηγουμένου τρέχουσας προσφυγικής κρίσης δεν μπορεί να το επωμιστεί μια μόνο χώρα, στην προκειμένη περίπτωση η Ελλάδα, που κάνει ότι είναι ανθρωπίνως δυνατό» (in.gr 17.9.2015).

Ήδη από τις 9 Σεπτεμβρίου ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζ.-Κ. Γιούνκερ είχε προτείνει νέα δέσμη μέτρων, συμπεριλαμβανομένων ενός μηχανισμού έκτακτης ανάγκης για τη μετεγκατάσταση 120.000 προσφύγων, καθώς και ειδικών εργαλείων για τη διευκόλυνση των κρατών-μελών στην επεξεργασία αιτήσεων, την επιστροφή οικονομικών μεταναστών, όπως και την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της προσφυγικής κρίσης. Η πρόταση για υποχρεωτική κατανομή των 120.000 προσφύγων ανάμεσα στις χώρες-μέλη συνάντησε σφοδρές αντιρρήσεις στη Σύνοδο των Υπουργών Εσωτερικών στις 14 Σεπτεμβρίου και δεν επιτεύχθηκε συμφωνία. Οι χώρες που προέβησαν τις μεγαλύτερες αντιστάσεις ήταν χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως η Τσεχία, η Ουγγαρία, και η Σλοβακία.

Στις 17 Σεπτεμβρίου όμως, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε υπέρ της πρότασης για τη μετεγκατάσταση 120.000 προσφύγων, στρώνοντας το δρόμο για την έγκριση της πρότασης στη νέα Σύνοδο των Υπουργών Εσωτερικών που είχε οριστεί για τις 22 Σεπτεμβρίου. Πρέπει να ση-

μειωθεί ότι, μετά την αποτυχία της Συνόδου των Υπουργών Εσωτερικών στις 14 Σεπτεμβρίου, είχαν διατυπωθεί απόψεις από αξιωματούχους, μεταξύ άλλων και της Γερμανίας, ότι οι χώρες-μέλη οι οποίες αρνούνται να συμμετάσχουν στο σχέδιο μετεγκατάστασης σύμφωνα με τις προβλεπόμενες ποσοστώσεις, θα πρέπει να αντιμετωπίσουν περικοπές στις επιχορηγήσεις που λαμβάνουν από την Ε.Ε. Όπως δήλωσε ο Σ. Γκάμπριελ, Αντικαγκελάριος της Γερμανίας, στην Ευρώπη “δεν γίνεται να συμμετέχουν όλοι όταν είναι να πάρουν χρήματα και κανείς όταν είναι να αναλάβει ευθύνες” (in.gr 15.9.2015).

5. Η ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ

Με τη Σύνοδο Υπουργών Εσωτερικών που πραγματοποιήθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου και την άτυπη Σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων στις 23 Σεπτεμβρίου, επικυρώθηκε πλέον η ανατροπή των ρυθμίσεων του Δουβλίνου στην πράξη. Όπως θα δούμε όμως στη συνέχεια, και οι δύο Σύνοδοι χαρακτηρίστηκαν από κλίμα μεγάλης έντασης και πικρίας, ενώ το νέο τοπίο πολιτικής που διανοίγεται αποτελείται από προκλήσεις που δύσκολα αντιμετωπίζονται, ακόμα και εάν η Ευρώπη δεν ήταν τόσο διχασμένη.

Η Σύνοδος των Υπουργών Εσωτερικών στις 22 Σεπτεμβρίου κατέληξε μεν σε συμφωνία αλλά με ασυνήθιστα διχαστικό τρόπο εφόσον τέσσερις χώρες ψήφισαν εναντίον της επιβολής ποσοστώσεων ως προς την κατανομή των 120.000 προσφύγων σε χώρες της Ε.Ε. Ειδικότερα, αρνητικά ψήφισαν η Τσεχία, η Σλοβακία, η Ουγγαρία και η Ρουμανία, ενώ η Πολωνία τελικά εγκατέλειψε τους περιφερειακούς της συμμάχους, κερδίζοντας την ευγνωμοσύνη της Γερμανίας. Η θέληση της πλειοψηφίας να επιβάλει την απόφαση χωρίς την επίτευξη συναίνεσης προκάλεσε το θυμό των χωρών που αντιστέκονται τις ποσοστώσεις, θεωρώντας ότι τίθεται ζήτημα εθνικής τους κυριαρχίας, ενώ ορισμένες απείλησαν μάλιστα ότι θα αμφισβητούσαν την απόφαση με νομικά μέσα (Ian Traynor, theguardian.com, 23.9.2015)

Τα ρήγματα στους κόλπους της Ε.Ε. σε σχέση με την προσφυγική κρίση εκδηλώθηκαν ανοιχτά και στη Σύνοδο Κορυφής στις 23 Σεπτεμβρίου. Μάλιστα, παρατηρητές σχολίασαν ότι σπάνια είχε εμφανίσει η Ευρώπη εικόνα τόσο διχασμένη (*The Guardian* 24.9.2015). Η δυσaréσκεια των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης που είχαν καταψηφίσει τις ποσοστώσεις ήταν έντονη. Για παράδειγμα, ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας προέβη σε οξείες κατηγορίες προς πολλές κατευθύνσεις, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Όπως υποστήριξε, η Ελλάδα αποδείχθηκε ανίκανη στη φύλαξη των συνόρων της με την Τουρκία, και συνεπώς θα πρέπει να αναλάβει το έργο μια πανευρωπαϊκή δύναμη, πρόταση η οποία αγνοήθηκε από τους υπόλοιπους ηγέτες.

Τα μέτρα που αποφασίστηκαν στη Σύνοδο για την προσφυγική κρίση ήταν κυρίως οικονομικής φύσης, με προβλέψεις για επιχορηγήσεις σε οργανισμούς και οργανώσεις που μεριμνούν για πρόσφυγες, όπως και σε τρίτες χώρες που φιλοξενούν στο έδαφός τους εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία. Προβλέφθηκαν επίσης κονδύλια για τη δημιουργία κέντρων στην Ελλάδα και Ιταλία για τη γρήγορη ταυτοποίηση και καταγραφή των προσφύγων και μεταναστών (“hot spots”) καθώς και το διαχωρισμό τους σε όσους τεκμηριώνουν δικαίωμα διεθνούς προστασίας και σε όσους θεωρούνται οικονομικοί μετανάστες, οι οποίοι πρέπει να επαναπροωθηθούν.

Αναγνωρίστηκε στη Σύνοδο ο κομβικός ρόλος της Τουρκίας για στρατηγικές ελέγχου και διαχείρισης της κρίσης, εφόσον η Τουρκία αποτελεί τη βασική χώρα μετάβασης των Σύρων και άλλων που μετακινούνται προς την Ευρώπη. Είχαν ήδη προταθεί κονδύλια για την Τουρκία στο ύψος του ενός δισ. ευρώ για τη συμβολή της στον έλεγχο των ροών προς την Ευρώπη αλλά, όπως ση-

μείωσε ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ντ. Τουσκ (*The Guardian* 24.9.2015), ο οποίος μόλις είχε γυρίσει από ταξίδι στην Άγκυρα, το τίμημα για τη συνεργασία της Τουρκίας δεν ήταν κυρίως οικονομικό αλλά συμπεριελάμβανε σημαντικές γεωπολιτικές διαστάσεις. Όπως έγραψε ο Τούρκος πρωθυπουργός Α. Νταβούτογλου σε επιστολή προς τους ηγέτες της Ε.Ε., η οποία παραδόθηκε λίγο πριν ξεκινήσει η Σύνοδος στις 23 Σεπτεμβρίου, προϋπόθεση για τη συνεργασία της Τουρκίας είναι η υποστήριξη από μέρος της Ε.Ε. και των ΗΠΑ για την εγκαθίδρυση ουδέτερης ζώνης ασφαλείας στη Βόρεια Συρία στα σύνορα με την Τουρκία, έκτασης περίπου 80 x 40 χιλιομέτρων. Στη ζώνη αυτή η Τουρκία θα μπορούσε να μετεγκαταστήσει ορισμένους από τους δύο εκατ. Σύρους πρόσφυγες που βρίσκονται στο έδαφός της. Ηγέτες όμως όπως η Καγκελάριος Μέρκελ εξέφρασαν αμφιβολίες για την ασφάλεια των ανθρώπων αυτών μετά τη μεταφορά τους στο έδαφος της Συρίας. Όπως έχει τονιστεί από πολλούς παρατηρητές (π.χ. *The Economist* 2.10.2015), βασική ταυτόχρονη επιδίωξη της Τουρκίας με το σχέδιο αυτό είναι η αποδυνάμωση των Σύρων Κούρδων που μάχονται τους πολεμιστές του «Ισλαμικού Κράτους», εφόσον, μετά την εκκένωση της ζώνης, ο έλεγχος της περιοχής θα περνούσε σε μετριοπαθείς αντικαθεστωτικές ομάδες Σύρων, μειώνοντας την επιρροή των Κούρδων Σύρων, οι οποίοι είναι σύμμαχοι με το Κουρδικό Εργατικό Κόμμα (ΡΚΚ) που βρίσκεται σε πόλεμο με την Τουρκία τα τελευταία 30 χρόνια. Στο ταξίδι του Προέδρου της Τουρκίας Τ. Ερδογάν στις Βρυξέλλες στις αρχές Οκτωβρίου 2015, συζητήθηκαν τα θέματα ασφαλείας και συνόρων σε σχέση με την προσφυγική κρίση.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μετά την πολυετή επιμονή από τις περισσότερες χώρες-μέλη της Ε.Ε. ότι δεν μπορεί να αλλάξει ο κανονισμός της Συνθήκης του Δουβλίνου ως προς το ότι υποχρεωτικά υποβάλλεται η αίτηση ασύλου στην πρώτη χώρα εισόδου της Ε.Ε., κατέρρευσε πλέον η ισχύς της, υπό το βάρος των πρωτόγνωρων μαζικών ροών προσφύγων και μεταναστών στην Ευρώπη τους τελευταίους μήνες. Παραμένει όμως άγνωστο τι θα ακολουθήσει.

Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ευρώπη είναι τεράστια. Από τη μια πλευρά, υπάρχουν οι αδυσώπητοι παράγοντες που οδηγούν τους ανθρώπους να ξεκινήσουν επικίνδυνα ταξίδια, ενώ από την άλλη πλευρά μια Ευρώπη με δεδομένα και πολιτικές που δεν μπορούν να ανταποκριθούν, μεταξύ άλλων λόγω των αντικρουόμενων συμφερόντων, δυνατοτήτων, και πολιτικών πραγματικότητων που χαρακτηρίζουν τα επιμέρους κράτη-μέλη (Collett 2015). Δύσκολα θα συμβιβαστούν τα διαφορετικά αυτά ανθρωπιστικά και πολιτικά συμφέροντα. Η υποχρεωτική κατανομή των προσφύγων ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε., η οποία αποφασίστηκε στη Σύνοδο Κορυφής στις 23 Σεπτεμβρίου, μάλλον θα συνεχίζει να συναντά τη σθεναρή αντίσταση των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης που διαφώνησαν, εφόσον το ζήτημα έχει λάβει πολύ σημαντικές διαστάσεις στις εσωτερικές τους πολιτικές διαμάχες, και είναι ικανό να προκαλέσει ακόμα και εσωτερικές πολιτικές ανακατατάξεις.

Μέχρι τώρα, η απάντηση στην κρίση από μια έντονα διχασμένη Ευρώπη ήταν κυρίως οικονομική, με τη διάθεση όλο και μεγαλύτερων κονδυλίων για την προσπάθεια αναχαίτισης των ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρώπη. Είναι μια απάντηση βραχυπρόθεσμη η οποία δεν αγγίζει τα ευρύτερα ζητήματα που πρέπει να μας απασχολήσουν, όπως η μορφή που θα πρέπει να πάρει μια κοινή πολιτική ασύλου στην Ευρώπη, ο σχεδιασμός μηχανισμών για την πρόβλεψη μετακινήσεων πληθυσμών στο μέλλον και για αποτελεσματικούς τρόπους προετοιμασίας, και βέβαια, η ανάπτυξη πολιτικών στην ευρύτερη περιοχή οι οποίες θα αντιμετωπίσουν τους παράγοντες που αναγκάζουν ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

- Banulescu-Bogdan, N. and S. Fratzke (2015), “Europe’s Migration Crisis in Context: Why Now and What Next?” Migration Policy Institute, Sept. 24.
- BBC (2015), “Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Graphics,” September 24.
- BBC (2015), “What is the Next Route through Europe?” September 22.
- Collett, E. (2015), “The Asylum Crisis in Europe: Designed Dysfunction,” Migration Policy Institute, September.
- The Economist*, 29 August 2015.
- The Economist*, 2 October 2015.
- Eurostat Asylum Quarterly Report* (2015).
- FRONTEX (2015), “Migratory Routes Map,” accessed online 7.10.2015.
- Fortune Magazine (2015), “Here’s why Germany is welcoming migrants with open arms,” Sept. 8.
- UNCHR (2015), “Europe’s Refugee Emergency Response – Update #2” (1-16 September 2015).

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΡΟΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Χρήστος Τριαντόπουλος, *Ερευνητής ΚΕΠΕ*

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα το 2015, παράλληλα με την προβλεπόμενη –σύμφωνα και με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016¹– επιστροφή στην ύφεση και την επιδείνωση της δημοσιονομικής κατάστασης, βρέθηκε αντιμέτωπη με την ανάγκη διαχείρισης μίας μεγάλης αύξησης των ροών προσφύγων και μεταναστών που αφίχθησαν στη χώρα, και δη στα νησιά του Αιγαίου που βρίσκονται πλησίον στα σύνορα με την Τουρκία. Πρόκειται για ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο με, μεταξύ άλλων, γεωπολιτική, ανθρωπιστική, κοινωνική, πολιτική και οικονομική διάσταση, που λόγω, όμως, τόσο του μεγέθους του φαινομένου, όσο και της προέκτασής του –αφού ο προορισμός των εν λόγω ροών είναι οι εύπορες οικονομίες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης– αποκτά εκ των πραγμάτων μία ιδιαίτερη ευρωπαϊκή διάσταση. Εστιάζοντας, ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας, η αντιμετώπιση και διαχείριση του φαινομένου, το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη και παρουσιάζει δυναμική διόγκωσης, έχει και μία σημαντική δημοσιονομική επίπτωση, η σημασία της οποίας ενισχύεται εάν ληφθεί υπόψη η τρέχουσα δημοσιονομική κατάσταση της χώρας στο αυστηρό πλαίσιο του τρίτου προγράμματος οικονομικής πολιτικής. Είναι σημαντική, συνεπώς, η ένταξη του φαινομένου των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών στο δημοσιονομικό προγραμματισμό της χώρας, μέσω της θέσπισης διαδικασίας για την πλήρη και λεπτομερή καταγραφή της βραχυπρόθεσμης, αλλά και μεσοπρόθεσμης (και μακροπρόθεσμης), δημοσιονομικής επίπτωσης, επιτρέποντας –κατ' επέκταση– την ειδική μεταχείριση της εν λόγω επίπτωσης τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο.

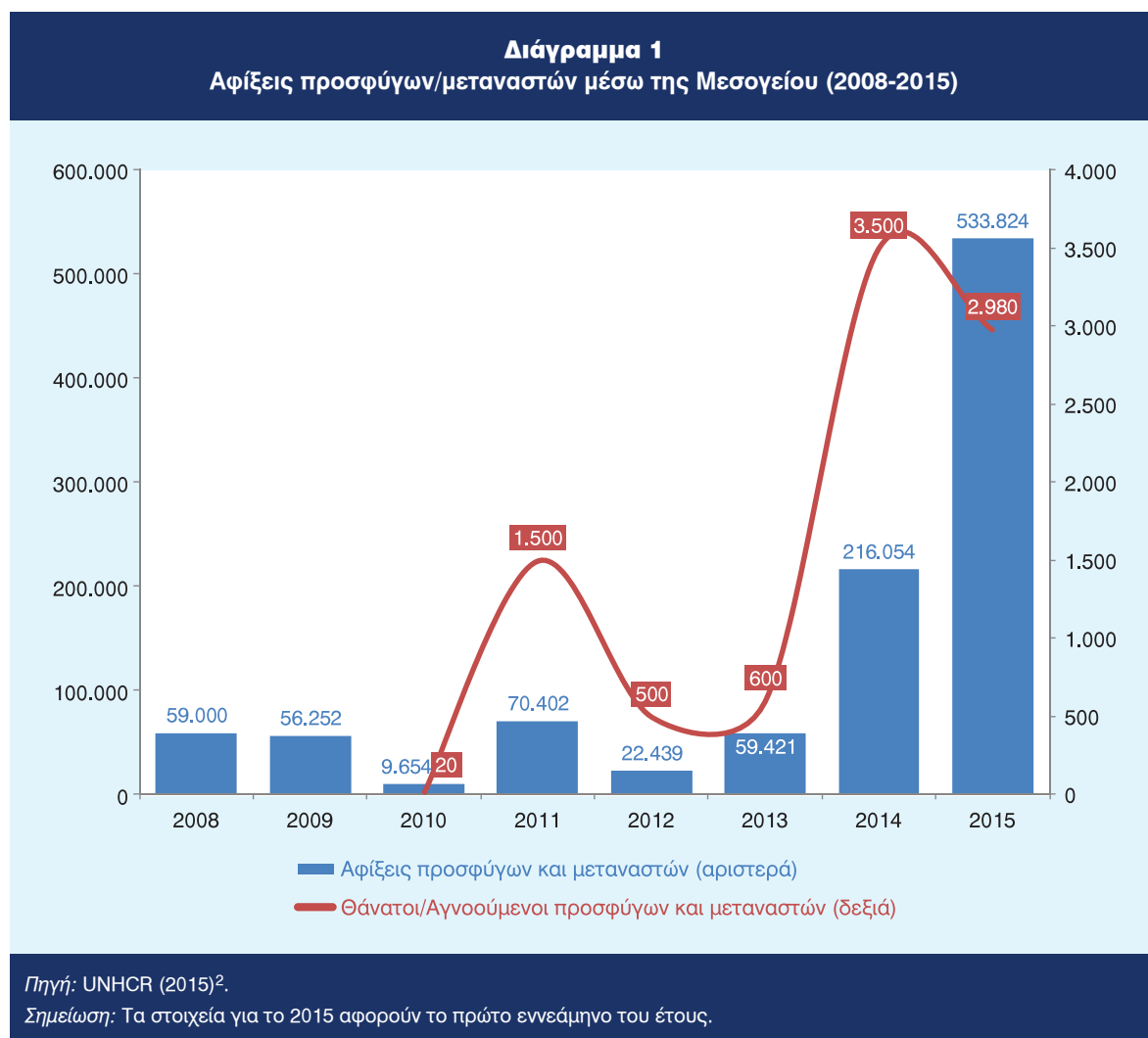
Στο παρόν άρθρο επιχειρείται, αρχικά, η αποτύπωση του εύρους και του μεγέθους του φαινομένου κατά το 2015, προχωρώντας σε σύγκριση τόσο με γειτονικές χώρες –όπως η Ιταλία– όσο και με προηγούμενα έτη, αλλά και αναλύοντας ορισμένα επιμέρους χαρακτηριστικά των εν λόγω ροών. Στη συνέχεια, εστιάζοντας στη δυνατότητα επαρκούς αντιμετώπισης και διαχείρισης του φαινομένου από την Ελλάδα, αναλύεται η δημοσιονομική διάσταση του φαινομένου με βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο, αλλά και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, αναπτύσσοντας, συνάμα, προτάσεις για την ένταξη των δημοσιονομικών επιπτώσεων του φαινομένου στον ευρύτερο δημοσιονομικό προγραμματισμό της χώρας.

2. ΡΟΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι ροές προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα το 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία μόνο για το πρώτο εννεάμηνο, παρουσιάζουν ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση τόσο σε σχέση με τα επίπεδα ροών προς τη χώρα κατά τα προηγούμενα χρόνια, όσο και σε σχέση με τις τρέχουσες αντίστοιχες

1. Το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2016 είναι διαθέσιμο στο διαδικτυακό χώρο του Υπουργείου Οικονομικών: http://www.minfin.gr/sites/default/files/financial_files/PROSXEDIO_KRAT_PROYP_2016.pdf.

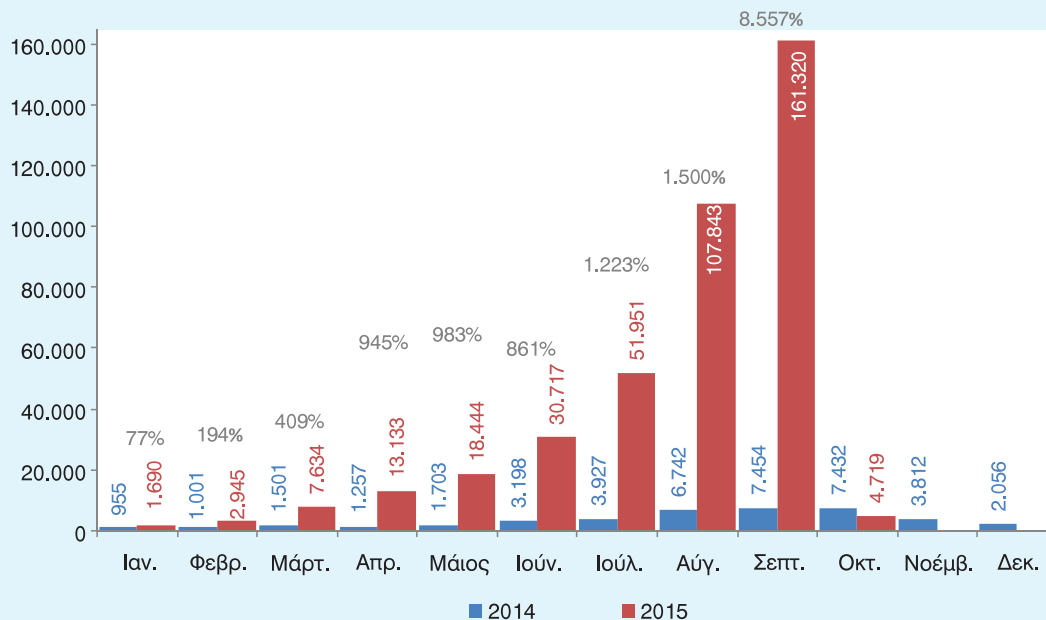
ροές άλλων ευρωπαϊκών κρατών-μελών της Μεσογείου, που, σε συνέχεια των εξελίξεων που ακολούθησαν τη (λεγόμενη) «αραβική άνοιξη» και το σφοδρό εμφύλιο πόλεμο στη Συρία (Dimitriadi, 2015), αποτελούν πύλες εισόδου μεγάλου ρεύματος προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρώπη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τους Πρόσφυγες, οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών μέσω της θάλασσας της Μεσογείου το πρώτο εννεάμηνο του 2015 έφτασαν τις 533.824, παρουσιάζοντας αύξηση 147% σε σύγκριση με τις συνολικές αφίξεις κατά το προηγούμενο έτος, οπότε και είχαν ανέλθει στις 216.054 αφίξεις (Διάγραμμα 1). Η μεγάλη αυτή αύξηση οφείλεται, κυρίως, στις ιδιαίτερα αυξημένες ροές προς την Ελλάδα, καθώς, κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών προς τα νησιά του Αιγαίου έφτασαν στις 400.387, αποτελώντας το 75% των συνολικών αφίξεων μέσω της Μεσογείου, ενώ οι αφίξεις στην Ιταλία συνιστούν το 24,5% του συνόλου (131.000 αφίξεις) και οι αντίστοιχες στην Ισπανία μόλις το 0,5% του συνόλου (2.338 αφίξεις) –99 αφίξεις έχουν καταγραφεί και στη Μάλτα.

2. Τα στοιχεία προέρχονται από το διαδικτυακό τόπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) που επικαιροποιείται ανά τακτά διαστήματα: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>.

Ειδικότερα για την περίπτωση της Ελλάδας, το εύρος των ροών προσφύγων και μεταναστών το 2015 έχει ξεπεράσει κατά πολύ κάθε προηγούμενο, καθώς, πάντα σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, έως και τις 2 Οκτωβρίου 2015, οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών προς τα νησιά του Αιγαίου –κυρίως αυτά που γειτνιάζουν με τα τουρκικά παράλια– παρουσίασαν αύξηση κατά 875% σε σχέση με τις αφίξεις μέσω της Μεσογείου για το σύνολο του 2014. Η εν λόγω μεγάλη αύξηση αφορά, κυρίως, στους καλοκαιρινούς μήνες, αν και η αυξητική δυναμική είχε καταστεί ορατή από την άνοιξη του 2015. Έτσι, οι αφίξεις μέσω της Μεσογείου προς τα νησιά του Αιγαίου έφτασαν το Σεπτέμβριο του 2015 τις 161.320, παρουσιάζοντας αύξηση 8.557% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2014, τον Αύγουστο του 2015 τις 107.843, σημειώνοντας αύξηση 1.500% σε σύγκριση με τον Αύγουστο της προηγούμενης χρονιάς, ενώ η δυναμική είχε αρχίσει να διαφαίνεται από τον Απρίλιο του 2015, οπότε και σημειώθηκε αύξηση των αφίξεων κατά 945% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2014 (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2
Ροές προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα

Πηγή: UNHCR (2015)³.

Σημείωση: Τα στοιχεία για το 2015 αφορούν την περίοδο μέχρι τις 2 Οκτωβρίου 2015.

Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν πρόκειται για το σύνολο των ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα, καθώς στα συγκεκριμένα στοιχεία του ΟΗΕ δεν υπολογίζονται οι αφίξεις από τα χερσαία σύνορα της χώρας, ενώ τα στοιχεία για το σύνολο των ροών μεταναστών και προσφύγων συγκεντρώνονται από την Ελληνική Αστυνομία. Από τη στιγμή που –λόγω καιρού– η κύρια πύλη εισόδου είναι τα νησιά του Αιγαίου, το σύνολο των ροών προσφύγων και μεταναστών προς τη χώρα δεν είναι αρκετά υψηλότερο των αντίστοιχων μέσω του Αιγαίου. Ωστόσο, η μετατόπιση των ροών προς τα χερσαία σύνορα της χώρας (βλ. Έβρο ποταμό) κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους

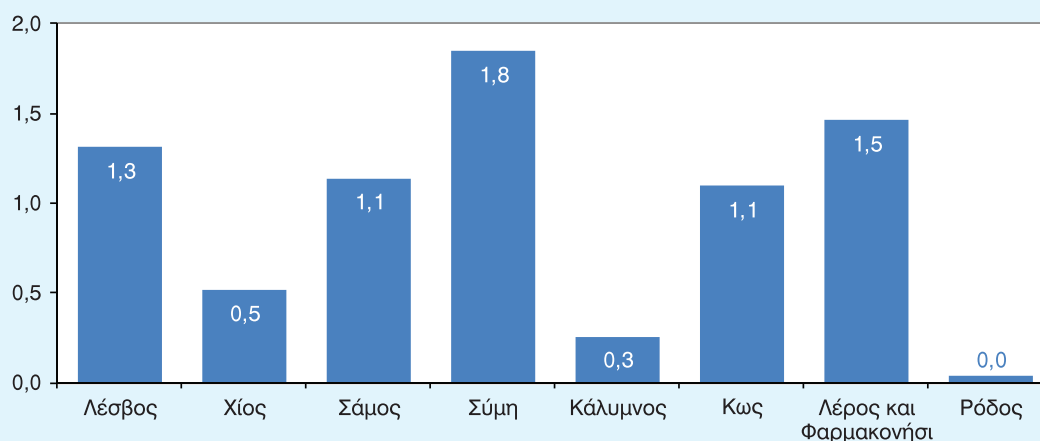
3. Βλ. υποσημείωση 2.

θα συμβάλει στη διεύρυνση της απόκλισης μεταξύ συνολικών ροών προς την Ελλάδα και ροών μέσω της Μεσογείου⁴.

Όσον αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά των ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα μέσω της Μεσογείου, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έγχατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, μέχρι τις 2 Οκτωβρίου 2015, οι αφίξεις αφορούν, κυρίως, πολίτες από τη Συρία σε ποσοστό 70% και από το Αφγανιστάν σε ποσοστό 18%, ενώ περιλαμβάνονται και πολίτες από το Ιράκ (4%), το Πακιστάν (3%) και τη Σομαλία (1%). Επιπρόσθετα, ως προς το φύλο των συγκεκριμένων προσφύγων και μεταναστών, το 66% είναι άνδρες, το 13% είναι γυναίκες και το 21% είναι παιδιά.

Οι ροές των προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα το 2015 κατευθύνθηκαν, κυρίως, στα νησιά του Βορείου Αιγαίου και των Δωδεκανήσων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας που δημοσιεύθηκαν σε σχετική έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας, Υπο-

Διάγραμμα 3
Δείκτης συνολικής ροής προσφύγων και μεταναστών (Οκτάμηνο 2015)
ως προς το συνολικό πληθυσμό του νησιού

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (2015)⁵.

Σημείωση: Τα στοιχεία αφορούν την περίοδο Ιανουαρίου 2015-Αυγούστου 2015 και προέρχονται από την Ελληνική Αστυνομία και την ΕΛΣΤΑΤ. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο εν λόγω δείκτης θα αυξάνει κατά τη διάρκεια του έτους, αφού αυξάνει ο αριθμητής –ειδικά το Σεπτέμβριο, οπότε και αυξήθηκαν κατά πολύ οι ροές προσφύγων και μεταναστών προς τα νησιά του Αιγαίου–, ενώ ο παρονομαστής διατηρείται σταθερός. Συνεπώς, όταν καταστούν διαθέσιμα τα σχετικά στοιχεία, θα επικαιροποιηθεί και ο σχετικός δείκτης.

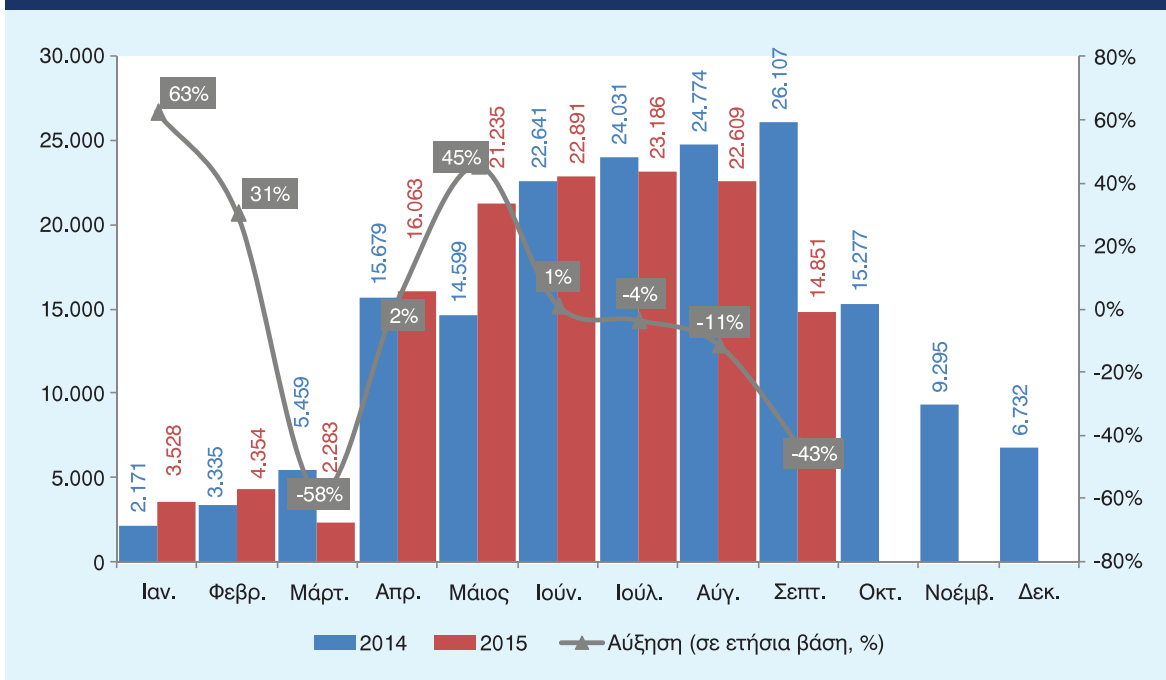
4. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας (από αστυνομικές και λιμενικές αρχές), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2015, οι συλληφθέντες –χρησιμοποιώντας την ορολογία της Ελληνικής Αστυνομίας– μη νόμιμοι μετανάστες ανήλθαν στο σύνολό τους στις 271.156, παρουσιάζοντας αύξηση 251% σε σχέση με το σύνολο του 2014 (77.163) και 530% σε σχέση με το σύνολο του 2013 (43.002). Για το πρώτο οκτάμηνο του 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έγχατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, οι συνολικές αφίξεις (μόνο) μέσω της Μεσογείου ανήλθαν στις 234.357. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελληνική Αστυνομία υπολογίζει τις ροές προσφύγων και μεταναστών είτε για το σύνολο της χώρας, είτε για τα ελληνοτουρκικά θαλάσσια σύνορα, εξαιρώντας περιοχές όπως η Κρήτη, η Σαμοθράκη και οι Κυκλάδες, ενώ η Έγχατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες υπολογίζει όλες τις ροές/αφίξεις προσφύγων και μεταναστών που γίνονται μέσω της Μεσογείου. Περισσότερα στοιχεία στη σχετική ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας: http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=50610&Itemid=1240&lang=.

5. Η συνοπτική έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Υπουργείου: http://www.mindev.gov.gr/el/images/docs/Final_Report_-_17SEP2015.pdf.

δομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (2015)⁶, οι συλληφθέντες –σύμφωνα με την ορολογία της Ελληνικής Αστυνομίας– για παράνομη είσοδο στη χώρα αυξήθηκαν κατά 1.690% στην ευρύτερη περιοχή της Περιφερειακής Ενότητας Λέσβου και Λήμνου, κατά 1.115% στην περιοχή των Βορείων Δωδεκανήσων κατά 921% στην ευρύτερη περιοχή της Χίου και κατά 700% στην ευρύτερη περιοχή της Σάμου, ενώ στις άλλες περιοχές τα ποσοστά αύξησης είναι χαμηλότερα. Μεταξύ των εν λόγω περιοχών, τα νησιά που αποτέλεσαν τους βασικότερους τόπους μαζικής άφιξης, καθιστώντας ορατά τα σημαντικά ζητήματα του φαινομένου, ήταν η Κως και η Λέσβος, ενώ αυξημένες ήταν και οι ροές προς νησιά όπως η Σάμος, η Χίος, η Λέρος και το Φαρμακονήσι.

Είναι χρήσιμο, για να διαπιστωθεί το μέγεθος του διαχειριστικού φορτίου που αντιμετώπισαν (αλλά και εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν) τα νησιά του Αιγαίου από τις αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών, να συγκριθούν οι εν λόγω αφίξεις με το συνολικό πληθυσμό των συγκεκριμένων νησιών, ο οποίος και παρέχει ενδείξεις για τις υποδομές, αλλά και τις δυνατότητές τους να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο. Έτσι, σύμφωνα με την προαναφερθείσα έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (2015) για το πρώτο οκτάμηνο του 2015, ο δείκτης συνολικής ροής προσφύγων και μεταναστών προς το συνολικό πληθυσμό διαμορφώνεται στο 1,1 στην περίπτωση της Σάμου, στο 1,1 στην περίπτωση της Κω, στο 1,3 στην περίπτωση της Λέσβου και στο 1,5 στην περίπτωση της Λέρου και του Φαρμακονησίου, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις το εν λόγω ποσοστό είναι υψηλότερο, αλλά το απόλυτο μέγεθος μικρότερο (Διάγραμμα 3). Προκύπτει, συνεπώς, ότι τα νησιά όπου σημειώνεται ο μεγαλύτερος όγκος αφίξεων προσφύγων και μεταναστών και, συνάμα, εντοπίζονται προβλήματα ως προς τη διαχείριση του

Διάγραμμα 4
Ροές προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ιταλία

Πηγή: UNHCR (2015).

Σημείωση: Τα στοιχεία για το 2015 αφορούν την περίοδο μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου 2015.

6. Βλ. υποσημείωση 5.

φαινομένου είναι, κυρίως, αυτά όπου ο συνολικός αριθμός αφίξεων προσφύγων και μεταναστών (για το οκτάμηνο του 2015) είναι ίσος ή υπερβαίνει το συνολικό πληθυσμό του νησιού.

Η ιδιαιτερότητα του εν λόγω φαινομένου για την Ελλάδα καθίσταται ξεκάθαρη όταν συγκριθούν οι ροές προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα με αντίστοιχες προς άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποτελούν «παραδοσιακές» πύλες εισόδου των συγκεκριμένων ροών, όπως η Ιταλία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έγχαρης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου 2015, οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου ανήλθαν –κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2015– στις 130.391, ενώ κατά το σύνολο του έτους 2014 είχαν φτάσει στις 170.100. Παράλληλα με τα απόλυτα μεγέθη, που υπολείπονται σημαντικά των αντιστοίχων της Ελλάδας, όταν η ανάλυση επικεντρωθεί σε μηνιαία βάση, εντοπίζεται μία σημαντική μείωση –σε ετήσια βάση– των ροών μέσω της Μεσογείου προς την Ιταλία. Ειδικότερα, το Σεπτέμβριο του 2015 οι αφίξεις προσφύγων και μεταναστών ανήλθαν στις 14.851, σημειώνοντας μείωση κατά 43% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2014, τον Αύγουστο του 2015 οι αφίξεις έφτασαν στις 22.609, σημειώνοντας μείωση σε ετήσια βάση 11%, ενώ μείωση 4% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2014 σημειώθηκε και τον Ιούλιο του 2015 (Διάγραμμα 4). Τα χαρακτηριστικά, φυσικά, των εν λόγω ροών προς την Ιταλία όσον αφορά τον τόπο προέλευσης των προσφύγων και μεταναστών διαφέρουν από αυτά της Ελλάδας, καθώς πρόκειται για πολίτες που προέρχονται σε μεγάλο ποσοστό από χώρες της Αφρικής.

Μέσα, συνεπώς, από την ανάλυση του μεγέθους των ροών προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα, τόσο σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, όσο και σε σχέση με γειτονικά κράτη-μέλη, όπως η Ιταλία, προκύπτει ότι το φαινόμενο του 2015 είναι πρωτόγνωρο για την Ελλάδα, καθώς τα μεγέθη είναι πολλαπλάσια σε σχέση με το παρελθόν και είναι αρκετά μεγαλύτερα σε σχέση με την Ιταλία, παρουσιάζοντας μία μετατόπιση της κατεύθυνσης των ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα –που, όπως φαίνεται και από τα στοιχεία για τους θανάτους και αγνοούμενους, είναι σχετικά περισσότερο ασφαλής «οδός» (Διάγραμμα 1)⁷. Έτσι, το φαινόμενο των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα το 2015, ιδιαίτερα εάν συνυπολογιστούν το πληθυσμιακό μέγεθος και η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, καθιστά τη χώρα μία ιδιαίτερη περίπτωση ως «πύλη εισόδου» προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση που χρήζει ιδιαίτερης αντιμετώπισης –ειδικά εάν ληφθεί υπόψη η δυναμική του φαινομένου.

3. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΡΟΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η διαχείριση των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών, παράλληλα με την ανθρωπιστική, κοινωνική και γεωπολιτική, έχει μία σημαντική δημοσιονομική διάσταση, καθώς προκύπτει επιπρόσθετη δημοσιονομική επιβάρυνση από την εν λόγω διαχείριση, η οποία δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως αμελητέα στη τρέχουσα δημοσιονομική συγκυρία για την Ελλάδα. Πρόκειται, ωστόσο, για μία δημοσιονομική επιβάρυνση που είναι δύσκολο να καταγραφεί και να υπολογιστεί πλήρως και με λεπτομέρεια, καθώς αφενός η διαχείριση του εν λόγω φαινομένου έχει τουλάχιστον τρεις φάσεις, ξεπερνώντας τα στενά όρια μίας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου και, αφε-

7. Όπως προκύπτει μέσα από την ανάλυση των δεδομένων των Διαγραμμάτων 1, 2 και 4, το 2015 η μετατόπιση των ροών προσφύγων και μεταναστών –μέσω της Μεσογείου– προς την Ελλάδα από την Ιταλία, συνοδεύτηκε, παράλληλα με τη μεγάλη αύξησή τους, με μικρότερο αριθμό θανάτων και αγνοουμένων σε σύγκριση με το 2014, σύμφωνα με τα στοιχεία για το πρώτο εννεάμηνο του 2015.

τέρου, στη διαχείριση εμπλέκονται ενεργά –και άρα επωμίζονται μερίδιο της δημοσιονομικής επιβάρυνσης– διάφοροι φορείς και δομές της Γενικής Κυβέρνησης.

Συγκεκριμένα, οι βασικές φάσεις διαχείρισης του εν λόγω φαινομένου, από τη στιγμή που οι πρόσφυγες και μετανάστες εισέλθουν παράτυπα στη χώρα, είναι τρεις. Η πρώτη φάση είναι αυτή όπου η χώρα –δρώντας ως σημείο πρώτης υποδοχής– διαχειρίζεται, στο πλαίσιο της κινητικότητας των ροών προσφύγων και μεταναστών, τις εν λόγω αφίξεις και παρέχει προσωρινή φιλοξενία, αρωγή και μέριμνα. Η δεύτερη φάση είναι αυτή όπου η χώρα –δρώντας ως τόπος προσωρινής εγκατάστασης– διαχειρίζεται, στο πλαίσιο διακοπής των ροών προσφύγων και μεταναστών προς άλλες χώρες, την (προσωρινή) εγκατάσταση των εν λόγω αφίξεων και διαμορφώνει συνθήκες φιλοξενίας μέχρι να ξεκαθαριστεί το καθεστώς φιλοξενίας (αιτήσεις ασύλου, κ.ά.). Η τρίτη φάση είναι αυτή όπου η χώρα –δρώντας ως τόπος (μόνιμης) εγκατάστασης– διαχειρίζεται την ενσωμάτωση των προσφύγων και μεταναστών, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης μεταναστευτικής πολιτικής.

Κατά την τρέχουσα περίοδο, όσον αφορά τις αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών, η χώρα βρίσκεται, στην πρώτη φάση διαχείρισης, κατά την οποία η Ελλάδα αντιμετωπίζεται από τους πρόσφυγες και μετανάστες ως τόπος πρώτης υποδοχής, μιας και ο τελικός προορισμός τους διαφαίνεται να είναι οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Σε αυτή τη φάση, λοιπόν, στη διαχείριση του φαινομένου εμπλέκονται οι αρμόδιες υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης (των συναρμόδιων και εμπλεκόμενων Υπουργείων), το Λιμενικό Σώμα – η Ελληνική Ακτοφυλακή, η Ελληνική Αστυνομία, οι υπηρεσίες των Περιφερειών, οι υπηρεσίες των Δήμων και Κοινοτήτων, τα νοσοκομεία και οι δομές του δικτύου υγείας, οι δομές του ελληνικού στρατού, αρκετές εθελοντικές οργανώσεις και μεμονωμένες πρωτοβουλίες πολιτών.

Στο πλαίσιο της πρώτης φάσης, οι κυριότερες δράσεις, παροχές και διαδικασίες διαχείρισης του φαινομένου είναι (κωδικοποιημένα): (α) ο εντοπισμός και η διάσωση των προσφύγων και μεταναστών από το Λιμενικό Σώμα, την Ακτοφυλακή, αλλά και την Ελληνική Αστυνομία, (β) η καταγραφή και ταυτοποίηση των προσφύγων και μεταναστών από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά και η παροχή υπηρεσιών πρώτης υποδοχής από τις δομές του αρμόδιου υπουργείου, (γ) η δημιουργία και υποστήριξη, μέσω σχετικών παροχών και συνδέσεων σε δίκτυα, (νέων) χώρων υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών, (δ) η διασφάλιση της δημόσιας τάξης από την Ελληνική Αστυνομία, (ε) η παροχή υπηρεσιών υγείας από τα νοσοκομεία, τις πρωτοβάθμιες δομές, αλλά και εθελοντικές οργανώσεις, (στ) η παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (σίτιση, ματισμός, είδη υγιεινής, κ.ά.), (ζ) η επιμέρους διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης στις προσωρινές/ανοικτές υποδομές διαμονής (χημικές τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, κ.ά.), (η) η μεταφορά των προσφύγων και μεταναστών τόσο στο εσωτερικό των νησιών, όσο και στην ηπειρωτική Ελλάδα, και (θ) η παροχή ευρείας κλίμακας υπηρεσιών από τις υπηρεσίες και το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό των Δήμων και των Περιφερειών (καθαριότητα, διοικητικά θέματα, συντήρηση υποδομών, κ.ά.).

Σε όρους, συνεπώς, δημοσιονομικής επιβάρυνσης οι προαναφερθείσες δράσεις μεταφράζονται σε (αυξημένες και μη προγραμματισμένες) δαπάνες για: (α) τη διαμόρφωση των νέων υποδομών προσωρινής υποδοχής και φιλοξενίας, (β) τις βασικές παροχές φιλοξενίας και διαβίωσης (σίτιση, ύδρευση, κ.ά.), (γ) τους προκατασκευασμένους μεταφερόμενους οικίσκους, (δ) τη συντήρηση των υποδομών, (ε) την απόκτηση ειδών πρώτης ανάγκης, (στ) την καθαριότητα και διαμόρφωση συνθηκών υγιεινής, (ζ) την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων σε όλες τις προαναφερθείσες δομές, (η) τη μετακίνηση και διάθεση των δημοσίων υπαλλήλων προς την αντιμετώπιση του φαινομένου (ιατρών, αστυνομικών, λιμενικών, λοιπών δημοσίων υπαλλήλων, κ.ά.), (θ) το υψηλό λειτουργικό κόστος όλων των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων, (ι) τη μεταφορά προσφύγων και μεταναστών στο εσωτερικό των νησιών, (κ) τη μεταφορά προσφύγων και μεταναστών προς την ηπειρωτική χώρα μέσω της ναύλωσης πλοίων, και (λ) την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και

νοσηλεία. Στην παραπάνω δημοσιονομική επιβάρυνση θα πρέπει να προστεθεί, σε περίπτωση που οι ροές ξεπερνούν τις υπάρχουσες δομές υποδοχής και φιλοξενίας (όπως συνέβη στις περιπτώσεις αρκετών νησιών του Αιγαίου το 2015), το κόστος συντήρησης και επισκευής των υποδομών και του εξοπλισμού που έχουν διατεθεί για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά και η αποκατάσταση των ζημιών (κοινόχρηστοι αστικοί χώροι, δίκτυα νερού, ζημιές δημοτικών υποδομών και κτιρίων, λιμάνια, κ.ά.)⁸. Πρόκειται για δαπάνες που στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμες ως δαπάνες για τη διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς, με εξαίρεση συγκεκριμένες δράσεις, επενδύσεις και προγράμματα (συμπεριλαμβάνοντας και τις προβλέψεις του Ν. 4332/2015), δεν υπάρχει διακριτική καταγραφή και καταχώριση των επιμέρους δαπανών ως δαπανών στο πλαίσιο της διαχείρισης του φαινομένου, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις οι δαπάνες που πραγματοποιούνται για την κάλυψη των αναγκών των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών καταχωρίζονται –για λόγους εναρμόνισης με τις προβλέψεις του δημόσιου λογιστικού καθεστώτος– ως δαπάνες για άλλους σκοπούς (ειδικά στις περιπτώσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης).

Φυσικά, κατά τη δεύτερη φάση της διαχείρισης των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών, οπότε και περιορίζεται η κινητικότητα των ροών και αυξάνεται η ανάγκη προσωρινής εγκατάστασης, ενδυναμώνεται σημαντικά η δημοσιονομική επιβάρυνση που σχετίζεται με τη διαμόρφωση μόνιμου χαρακτήρα υποδομών φιλοξενίας και τη διασφάλιση παροχών διαβίωσης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ενώ κατά την τρίτη φάση της διαχείρισης η δημοσιονομική επιβάρυνση προκύπτει από τις πολιτικές, διαδικασίες και δράσεις ενσωμάτωσης των προσφύγων και μεταναστών στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Και στις τρεις φάσεις, ωστόσο, η διαχείριση του φαινομένου εδράζεται σε δράσεις, πρωτοβουλίες και παροχές που μπορεί να χρηματοδοτούνται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό, από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, από στοχευμένα ευρωπαϊκά προγράμματα και δράσεις, από έκτακτη κοινοτική χρηματοδότηση, από τα περιφερειακά ταμεία, από τους πόρους των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ιδιώτες, κ.ά.

Προκύπτει, συνεπώς, ότι η διαχείριση του φαινομένου χαρακτηρίζεται από την εμπλοκή αρκετών επιμέρους δομών και φορέων, από ένα μεγάλο, και δύσκολα ανιχνεύσιμο (αφού δεν γίνεται διακριτική καταχώριση για κάθε είδος δαπάνης) εύρος δαπανών, και από διάφορες πηγές χρηματοδότησης, με αποτέλεσμα να καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη –αν όχι ανέφικτη– η πλήρης και λεπτομερής καταγραφή της δημοσιονομικής επιβάρυνσης που προκύπτει από τη διαχείριση του φαινομένου⁹. Έτσι, όσο (α) περισσότεροι είναι οι εμπλεκόμενοι φορείς κατά τη φάση της διαχείρισης του φαινομένου, (β) μεγαλύτερο το εύρος των επιμέρους και σχετικών με το φαινόμενο δαπανών, και (γ) περισσότερες οι διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης, τόσο μεγαλύτερη η δυσκολία αποτύπωσης της δημοσιονομικής επιβάρυνσης από τη διαχείριση του φαινομένου. Συνεπώς, η φάση κατά την οποία διαφαίνεται να είναι πιο δύσκολη η πλήρης καταγραφή της δημοσιονομικής επίπτωσης είναι η πρώτη, στην οποία και βρίσκεται η Ελλάδα κατά το 2015¹⁰. Αυτή, λοιπόν, η αδυναμία πλήρους και λεπτομερούς καταγραφής της δημοσιονομικής επιβάρυνσης που προκύπτει από τη διαχείριση των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών καθιστά

8. Σχετική ανάλυση υπάρχει στην προαναφερθείσα έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (2015).

9. Μία πρώτη, ενδεικτική, καταγραφή των επιπτώσεων του φαινομένου, που εδράζεται σε στοιχεία από τοπικούς διοικητικούς και παραγωγικούς φορείς, υπάρχει στην προαναφερθείσα συνοπτική έκθεση του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (2015).

10. Η δυσκολία της εν λόγω διαχειριστικής φάσης ενισχύεται κατά το ενδεχόμενο ανάγκης να ληφθεί υπόψη και το δημοσιονομικό κόστος από τις ζημιές στην τοπική οικονομία σε περιπτώσεις νησιών που δεν έχει καταστεί εφικτή η ενδεδειγμένη διαχείριση των αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών.

αντιστοίχως δύσκολη τη διακριτή μεταχείριση της συγκεκριμένης επιβάρυνσης στο πλαίσιο του δημοσιονομικού προγραμματισμού της χώρας. Και κατ' επέκταση, οι δυσκολίες στη διακριτή καταγραφή του δημοσιονομικού κόστους της διαχείρισης των αυξημένων ροών μεταναστών και προσφύγων περιορίζουν το εύρος αξιοποίησης των δυνατοτήτων που δύνανται να προκύψουν, στο πλαίσιο του δημοσιονομικού προγραμματισμού, είτε από ενδεχόμενη χρηματοδότηση της εν λόγω επιβάρυνσης από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε από ενδεχόμενη εξαιρέση της εν λόγω επιβάρυνσης από τους δημοσιονομικούς στόχους που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του προγράμματος οικονομικής πολιτικής που ακολουθεί η χώρα.

4. ΣΗΜΑΣΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ

Σε αντίθεση με προγενέστερες περιόδους, η διακριτή –πλήρης και λεπτομερής– αποτύπωση της δημοσιονομικής επιβάρυνσης από τη διαχείριση των ροών προσφύγων και μεταναστών αποκτά ιδιαίτερη σημασία κατά την τρέχουσα περίοδο, καθώς τόσο οι ιδιαιτερότητες του φαινομένου, όσο και οι συνθήκες που διαμορφώνονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιτρέπουν, αν όχι συνηγορούν προς, τη διαμόρφωση προσδοκίας για επικείμενη δημοσιονομική «διευκόλυνση» –αντίστοιχη της επιβάρυνσης. Πρόκειται για δημοσιονομική διευκόλυνση που δύναται να έχει τη μορφή είτε περαιτέρω χρηματοδότησης από τον κοινοτικό προϋπολογισμό (για μόνιμου χαρακτήρα δράσεις και προγράμματα, αλλά και έκτακτες πρωτοβουλίες), είτε χαλάρωσης (στη λογική της αντιμετώπισης ενός έκτακτου γεγονότος) των δημοσιονομικών στόχων, κυρίως για τα άλλα κράτη-μέλη, είτε μη συνυπολογισμού στους δημοσιονομικούς στόχους της δημοσιονομικής επιβάρυνσης που έχει δημιουργηθεί (και δημιουργείται), κυρίως για κράτη-μέλη που βρίσκονται σε αυστηρό πρόγραμμα, όπως η Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση, η Ελλάδα θα πρέπει, μέσω της –πλήρους και λεπτομερούς– διακριτής δημοσιονομικής αποτύπωσης του φαινομένου, να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που θα προκύψουν και το γενικότερο «φιλικό» για αλλαγές και παρεμβάσεις κλίμα στην Ευρώπη.

Ειδικότερα, το κλίμα στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθίσταται –αν και υπάρχουν οι αντιδράσεις (νέων) κρατών-μελών– πιο «φιλικό» για παρεμβάσεις στο προσφυγικό ζήτημα, επιτρέποντας τη δημιουργία προσδοκίας για επικείμενη δημοσιονομική διευκόλυνση προς τα κράτη που διαχειρίζονται και επωμίζονται το εν λόγω φαινόμενο, καθώς: (α) το μεγάλο μέγεθος, αλλά και τα χαρακτηριστικά, των ροών προσφύγων και μεταναστών του 2015 έχουν δώσει –για πρώτη φορά– μία σημαντική ευρωπαϊκή διάσταση στο φαινόμενο, (β) τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετά την αποδοχή των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κατανομή προσφύγων μεταξύ των κρατών-μελών¹¹, διαφαίνεται να απεγκλωβίζονται από το πλαίσιο, αλλά κυρίως τη λογική,

11. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε πρόταση κατανομής 120.000 προσφύγων που βρίσκονται σε Ελλάδα, Ιταλία και Ουγγαρία, επιπλέον της αρχικής της πρότασης για κατανομή 40.000 προσφύγων, διαμορφώνοντας ένα συνολικό αριθμό 160.000 προς κατανομή προσφύγων. Η πρόταση σχετικά με την κατανομή βασίστηκε σε ένα σύστημα ποσοστώσεων με βάση το μέγεθος του πληθυσμού (40%), το ΑΕΠ (40%), το μέσο αριθμό προηγούμενων αιτήσεων ασύλου (10%) και το ποσοστό ανεργίας (10%). Η εν λόγω πρόταση, αν και με αρκετές αντιδράσεις και αντιρρήσεις σε διακυβερνητικό επίπεδο, έγινε επί της αρχής δεκτή για ένα διάστημα δύο ετών, όπου σύμφωνα με τον αρμόδιο Επίτροπο «[...] 106.000 θα μεταγκατασταθούν από την Ιταλία και την Ελλάδα τις επόμενες εβδομάδες. Οι υπόλοιποι 54.000 πρόσφυγες θα μπορούν και αυτοί μετά ένα έτος να μεταγκατασταθούν από την Ιταλία και την Ελλάδα, εκτός και εάν αλλάξουν τα δεδομένα τους επόμενους 12 μήνες [...]». Σχετικά με τη δήλωση του Επιτρόπου για τη Μετανάστευση βλ. http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/avramopoulos/announcements/statement-commissioner-d-avramopoulos-following-extraordinary-home-affairs-council_en. Σχετικά με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βλ. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_en.htm. Για σχετική συζήτηση αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του νέου συστήματος κατανομής βλ. τις παρεμβάσεις του Carrera (<http://www.ceps.eu/publications/adopt-refugee-quotas-or-not-question>) και των Choi and Veugelers (<http://bruegel.org/2015/09/europes-true-immigration-capacity-what-we-can-learn-from-the-us-green-card-system>).

του καθεστώτος ασύλου του «Δουβλίνου», ως μη ικανού να αντιμετωπίσει το φαινόμενο¹², (γ) η κατανομή μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (burden-sharing) της επιβάρυνσης από το φαινόμενο θεσμοθετήθηκε, για πρώτη φορά, με την αποδοχή της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην οποία εμπεριέχονται και δράσεις υποστηρικτικές προς την κατανομή της εν λόγω επιβάρυνσης (βλ. προσωρινή ρήτρα αλληλεγγύης, κ.ά.)¹³, και (δ) τα κράτη-μέλη που θα επωμιστούν μεγάλο μερίδιο της προαναφερθείσας κατανομής των προσφυγικών ροών (βλ. Αυστρία, Γαλλία κ.ά.) είναι πιθανό να ζητήσουν ειδική δημοσιονομική μεταχείριση, με αποτέλεσμα να μπορεί και η Ελλάδα –όντας εγκαίρως προετοιμασμένη– να αξιώσει αντίστοιχη μεταχείριση και να μεγιστοποιήσει την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που μπορεί να προκύψουν στο πλαίσιο του δημοσιονομικού προγραμματισμού. Η ανάγκη έγκαιρης γραφειοκρατικής προετοιμασίας για την Ελλάδα ενδυναμώνεται, εάν ληφθεί υπόψη ότι αφενός η δημοσιονομική επιβάρυνση του φαινομένου, που παρουσιάζει δυναμική και συνεχίζεται (ενδεχομένως να μετατοπιστούν οι ροές προς τα χερσαία σύνορα της χώρας), εκτιμάται ότι θα είναι σημαντική και, αφετέρου, ο αριθμός των υπό κατανομή προσφύγων –εντός διετίας– αντιστοιχεί μόλις στο 50% των προσφύγων και μεταναστών που αφίχθησαν μέσω της Μεσογείου στην Ελλάδα μέχρι το Σεπτέμβριο του 2015, δίνοντας στη δημοσιονομική επιβάρυνση μία μεσοπρόθεσμη, αλλά όχι μακροπρόθεσμη, διάσταση, αφού δεν είναι σίγουρη η συνέχιση της κινητικότητας των ροών προς τους τελικούς προορισμούς των προσφύγων και μεταναστών.

Συνεπώς, καθίσταται σημαντική, για τη μεγιστοποίηση της αξιοποίησης των δυνατοτήτων που θα προκύψουν σε περίπτωση επέκτασης της «κατανομής βαρών» στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ή εάν το επιδιώξει η ίδια η Ελλάδα), η θέσπιση γραφειοκρατικών και διοικητικών διαδικασιών που θα επιτρέψουν την πλήρη και λεπτομερή καταγραφή της δημοσιονομικής επιβάρυνσης του προσφυγικού φαινομένου, τόσο σε βραχυπρόθεσμη, αλλά και μεσοπρόθεσμη βάση. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμες μία σειρά από πρωτοβουλίες, όπως: (α) η ενίσχυση του συντονισμού της διαχείρισης του φαινομένου υπό «μία στέγη» (η υπουργική δομή για τη μετανάστευση είναι η πιο εύλογη επιλογή), διευθετώντας ζητήματα συναρμοδιοτήτων και ανάπτυξης στενής συνεργασίας με το Υπουργείο Οικονομικών, και δη το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, (β) η ενδυνάμωση του συντονισμού της χρηματοδότησης από τα επιμέρους ευρωπαϊκά ταμεία και το ΕΣΠΑ, (γ) η επιλογή χαρακτηρισμού στο πληροφοριακό σύστημα καταχώρισης των δαπανών των φορέων και δομών της Γενικής Κυβέρνησης εκείνων των δαπανών που αφορούν (ή σχετίζονται με) τη διαχείριση του προσφυγικού φαινομένου, (δ) η δημιουργία, όπου κρίνεται σκόπιμο και χρειάζεται, νέων κωδικών αριθμών εξόδων (ΚΑΕ) για τις σχετικές δαπάνες, (ε) η παρακολούθηση, από τις υπηρεσίες του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, της καταγραφής των σχετικών δαπανών, προχωρώντας, παράλληλα, και στη συγκέντρωση στοιχείων δαπανών από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων ή και από λοιπά ευρωπαϊκά προγράμματα, και (στ) η θέσπιση ελεγκτικών διαδικασιών, αλλά και δικλίδων ασφαλείας, ώστε –με βάση πάντα το δημόσιο λογιστικό πλαίσιο– να αποτρέπονται παρατυπίες. Πρόκειται για πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν μία ευρύτερη διοικητική προσπάθεια καταγραφής της δημοσιονομικής επιβάρυνσης από τη διαχείριση του φαινομένου, επιτρέποντας (ενδεχομένως) τη διακριτή ένταξή του στον ετήσιο και μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό προγραμματισμό.

12. Περισσότερα σχετικά με τις αδυναμίες, αλλά και τις αλλαγές στο σύστημα ασύλου του «Δουβλίνου», όπως έχει επικρατήσει να αποκαλείται, αναλύονται από τους Carrera and Guild (2015), Carrera and Lannoo (2015), Dimitriadi (2015) και Gros (2015).

13. Σχετικά με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βλ. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_en.htm.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αναμφίβολα η ανάλυση της δημοσιονομικής διάστασης ενός φαινομένου με έντονη ανθρωπιστική διάσταση –μιας και στον πυρήνα του είναι η ανθρώπινη ζωή που διακυβεύεται– είναι ιδιαίτερα άχαρα. Ωστόσο, είναι αναγκαία, καθώς έτσι διαμορφώνονται οι δημοσιονομικές συνθήκες και προϋποθέσεις για την επαρκή διαχείριση και αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης, συμβάλλοντας στην ομαλοποίηση του φαινομένου, στο βαθμό που αυτό αφορά την Ελλάδα και στο μέτρο των δυνατοτήτων της –ιδιαίτερα υπό το πλαίσιο ενός προγράμματος (αυστηρής) δημοσιονομικής προσαρμογής. Άλλωστε, σε διεθνές επίπεδο, η ουσιαστική αντιμετώπιση του φαινομένου δεν επιτυγχάνεται με την αρωγή προς τις ροές των προσφύγων και μεταναστών, αλλά με την επίλυση της αιτίας που οδήγησε στις αυξημένες ροές, που είναι οι πολεμικές συγκρούσεις στις περιοχές προέλευσης των προσφύγων και μεταναστών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Carrera, S. and E. Guild (2015), “Can the New Refugee Relocation System Work? Perils in the Dublin logic and Flawed Reception Conditions in the EU”, CEPS Policy Brief, No. 332, October 2015, Centre for European Policy Studies.
- Carrera, S. and K. Lannoo (2015), “Treat the Root Causes of the Asylum Crisis, Not the Symptoms”, CEPS Commentary, 11 September 2015, Centre for European Policy Studies.
- Dimitriadi, A. (2015), “Europe’s Dubious Response to the Refugee Crisis”, ELIAMEP thesis 1/2015, September 2015, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.
- Gros, D. (2015), “Europe’s Double Refugee Crisis”, CEPS Commentary, 8 September 2015, Centre for European Policy Studies.

ΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΟΥΝ ΑΥΞΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ

Πρόδρομος Προδρομίδης, Ερευνητής ΚΕΠΕ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός του άρθρου είναι να δώσει μια αίσθηση της λειτουργίας της Ελληνικής Οικονομίας στην διάρκεια των τελευταίων ετών, και ιδίως του ανομοιογενούς τρόπου που εξέρχονται της πολυετούς υφέσεως οι επιμέρους περιοχές (για την ακρίβεια, οι περιφέρειες) και οι παραγωγικοί κλάδοι (για την ακρίβεια, οι υποκλάδοι) της χώρας. Τόσο οι περιφέρειες όσο και οι υποκλάδοι συνιστούν κρίσιμα στοιχεία (τμήματα) της οικονομίας, οι ιδιαιτερότητες των οποίων συχνά συσκοτίζονται στα συνολικά μεγέθη (σε επίπεδο επικρατείας), όμως θα ήταν σκόπιμο να εξετάζονται και να λαμβάνονται υπ' όψιν στην χάραξη αναπτυξιακής πολιτικής, ιδίως τώρα που: (α) οι διαθέσιμοι πόροι δεν αρκούν για εκτεταμένες οριζόντιες παρεμβάσεις και (β) αποτελεσματικό θα είναι το χωρικά στοχευμένο και κλαδικά προσαρμοσμένο.

2. ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Εκ της φύσεως των στατιστικών στοιχείων που διαθέτουμε στην Ελλάδα, η συνδυαστική (ταυτόχρονη) ανάλυση της πορείας των περιφερειών της χώρας και υποκλάδων της οικονομίας μέσω των μεγεθών που αφορούν στην απασχόληση είναι εν γένει διεξοδικότερη αυτής που δύναται να παράσχει το έτερο, σύνηθες μέτρο οικονομικών συγκρίσεων, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

Στην Ελλάδα η εξέλιξη της απασχολήσεως τόσο συνολικώς όσο και κατά παραγωγικούς τομείς, κλάδους ή υποκλάδους, καθώς και των συγκοινωνούντων μεγεθών της ανεργίας και της μη συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και άνω στην αγορά εργασίας, παρακολουθείται συστηματικά και εκτιμάται ανά τρίμηνο με αρκετά λεπτομερειακό τρόπο (ανά διοικητική περιφέρεια, τύπο περιοχής (αστική, ημιαστική, αγροτική), δημογραφική ομάδα κ.ά.) μέσω διαδοχικών Ερευνών Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ). Οι εν λόγω έρευνες διεξάγονται και οι εκτιμήσεις των μεγεθών διενεργούνται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, νυν Ελληνική Στατιστική Αρχή, από το 1981· ετησίως από το 1997 και από το 2008 στην βάση της (αναθεωρημένης) ταξινομήσεως παραγωγικών δραστηριοτήτων (NACE Rev. 2) που εφαρμόζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, υπάρχει δομική ασυνέχεια μεταξύ των προσφάτων και των παλαιότερων κλαδικών ταξινομήσεων, οπότε εκ των πραγμάτων το 2008 συνιστά την ενδεδειγμένη χρονική αφετηρία της αναλύσεως.

Προοιμιακά σημειώνεται ότι η χώρα συγκροτείται από 13 διοικητικές περιοχές (περιφέρειες) [Ανατολικής Μακεδονίας και Δυτικής Θράκης (ΑΜΔΘ), Κεντρικής Μακεδονίας (ΚΜ), Δυτικής Μακεδονίας (ΔΜ), Θεσσαλίας (Θ), Ηπείρου (Ηπ), Ιονίων νήσων (Ιον), Δυτικής Ελλάδος (ΔΕ)¹, λοιπής

1. Απαρτίζεται από την Αιτωλία και Ακαρνανία που γεωγραφικά ανήκουν στην Στερεά Ελλάδα, καθώς και την Αχαΐα και Ηλεία που γεωγραφικά ανήκουν στην Πελοπόννησο.

(ή νοτίου-κεντρικής-ανατολικής) Πελοποννήσου (ΛΠ)², Αττικής (Ατ)³, λοιπής (ή κεντρικής) Στερεάς Ελλάδος (ΛΣΕ)⁴, νήσων Βορείου Αιγαίου (ΒΑ), νήσων Νοτίου Αιγαίου (ΝΑ), Κρήτης (Κ)], ενώ η παραγωγή οργανώνεται σε τρεις τομείς (τον πρωτογενή, τον δευτερογενή και τον τριτογενή) που στο υφιστάμενο σύστημα ταξινομήσεως οικονομικών δραστηριοτήτων διαιρούνται σε 21 κλάδους ή 88 υποκλάδους. Αντιστοίχως, οι κλάδοι είναι οι εξής:

- Της γεωργίας-κτηνοτροφίας, δασοκομίας, αλιείας [περιλαμβάνονται οι υποκλάδοι με τους (λεγόμενους «διψήφιους») κωδικούς #01-03] και των ορυχείων, λατομείων (#05-09). (Οι διψήφιοι κωδικοί παρατίθενται ονομαστικά στον Πίνακα 2.)
- Της μεταποίησης (#10-33), της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού, ύδατος, της επεξεργασίας λυμάτων, της διαχείρισης αποβλήτων και εξυγιάνσεως (#35-39), καθώς και των κατασκευών (#41-43).
- Του εμπορίου (#45-47), της μεταφοράς και αποθηκείσεως (#49-53), της παροχής καταλύματος και εστίασεως (#55-56), της ενημερώσεως και επικοινωνίας (#58-63), των χρηματοπιστωτικών-ασφαλιστικών δραστηριοτήτων και της διαχείρισεως ακινήτου περιουσίας (#64-68), των επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (#69-75), των διοικητικών και υποστηρικτικών δραστηριοτήτων (#77-82), της δημοσίας διοικήσεως, αμύνης και υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης (#84), της εκπαίδευσης και υγείας (#85-87), των τεχνών, της διασκεδάσεως και ψυχαγωγίας (#90-93), άλλων δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών και δραστηριοτήτων των νοικοκυριών ως εργοδοτών ή για ιδία χρήση, καθώς και των ετεροδίκων οργανισμών και φορέων (#94-99).

Στον βαθμό που ο απλούστερος τρόπος παρακολουθήσεως της πορείας των μεγεθών μεταξύ τριμήνων είναι μέσω συγκρίσεων με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου (επομένου) ή/και προ-προηγούμενου (μεθεπομένου) έτους κ.ο.κ., προκειμένου να απομονωθεί η επίδραση της εποχικότητας, στρέφουμε την προσοχή μας σε συγκρίσεις μεταξύ του πρώτου και του τελευταίου τριμήνου της διαθέσιμης από την ΕΛΣΤΑΤ χρονοσειράς. Αμφότερα τρίμηνα αφορούν (ομοίως) στους μήνες Ιανουάριο, Φεβρουάριο και Μάρτιο.

3. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΑΝΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Μεταξύ των πρώτων τριμήνων των ετών 2008 (2008α) και 2015 (2015α) φαίνεται ότι τα μεγέθη:

- Των απασχολούμενων μειώθηκαν και των ανέργων ηυξήθησαν σε κάθε περιφέρεια της χώρας, ενώ τα αθροίσματα αυτών (δηλ., τα μεγέθη του εργατικού δυναμικού) μειώθηκαν σε κάθε περιφέρεια της χώρας⁵ πλην των νήσων του Βορείου Αιγαίου και της Δυτικής Μακεδονίας⁶.

2. Άνευ της Αχαΐας, Ηλείας και Τροιζηνίας.

3. Απαρτίζεται από τον παλιό νομό Αττικής (και Μεγαρίδος) που γεωγραφικά ανήκει στην Στερεά Ελλάδα, την Τροιζηνία που γεωγραφικά ανήκει στην Πελοπόννησο, καθώς και τις νήσους του Αργοσαρωνικού, Κυθήρων και Αντικυθήρων.

4. Άνευ της Αττικής, Αιτωλίας και Ακαρνανίας.

5. Κατ' εκτίμησιν κατά 2.488 άτομα στις νήσους του Ν. Αιγαίου, 3.189 στην κεντρική Στ. Ελλάδα, 3.364 στην Α. Μακεδονία-Δ. Θράκη, 6.563 στην Δ. Ελλάδα, 7.328 στην Κρήτη, 8.040 στις Ιονίες νήσους, 9.692 στην Ήπειρο, 10.619 στην Α.Κ.Ν. Πελοπόννησο, 18.189 στην Θεσσαλία, 27.712 στην Κ. Μακεδονία, 114.002 στην Αττική.

6. Όπου ηυξήθησαν, κατ' εκτίμησιν, κατά 2.244 και 201 άτομα, αντιστοίχως.

- Των μη συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας ηλικίας 15 ετών και άνω: (α) μειώθηκαν στην Αττική, Δυτική Ελλάδα, Δυτική και Κεντρική Μακεδονία και (β) ηυξήθησαν τόσο στις υπόλοιπες περιφέρειες όσο και πανελλαδικώς.
- Των κατοίκων ηλικίας 15 ετών και άνω (α) μειώθηκαν αισθητώς σε έξι ηπειρωτικές περιφέρειες της χώρας (τις τέσσερις πολυπληθέστερες, καθώς και δύο άλλες)⁷, ανεπαισθήτως στις περιφέρειες των Ιονίων νήσων και Ανατολικής-Κεντρικής-Νοτίου Πελοποννήσου⁸ και (β) ηυξήθησαν αισθητώς στις περιφέρειες των νήσων του Νοτίου και Βορείου Αιγαίου, της Κρήτης, της Ανατολικής Μακεδονίας και Δυτικής Θράκης, καθώς και της κεντρικής Στερεάς Ελλάδος⁹. Συνολικά, ο εν λόγω πληθυσμός μειώθηκε κατά 174 χιλ. άτομα περίπου. (Βλ. Πίνακα 1.)

Πίνακας 1 Εκτιμήσεις μεγεθών απασχολούμενων, ανέργων, μη συμμετεχόντων στην αγορά εργασίας (2008α, 2015α)									
	Απασχολούμενοι			Άνεργοι			Μη συμμετέχοντες		
	2008α	2015α	Διαφορά	2008α	2015α	Διαφορά	2008α	2015α	Διαφορά
Α. Μακεδονία-Δ. Θράκη	234.851	192.973	-41.877	25.248	63.762	38.513	249.944	263.348	13.404
Κ. Μακεδονία	759.674	584.690	-174.985	73.391	220.664	147.273	793.212	791.063	-2.149
Δ. Μακεδονία	102.124	83.009	-19.115	14.585	33.900	19.315	127.058	122.850	-4.209
Ήπειρος	134.333	103.706	-30.627	14.653	35.588	20.936	149.187	156.744	7.557
Θεσσαλία	305.477	230.164	-75.313	27.192	84.316	57.124	302.025	308.531	6.506
Νήσοι Ιονίου	80.001	58.578	-21.423	10.482	23.865	13.383	83.983	91.990	8.007
Δ. Ελλάς	265.288	204.712	-60.576	29.787	83.800	54.014	297.330	282.384	-14.946
Στ. Ελλάς	220.957	176.010	-44.947	21.508	63.266	41.758	230.893	236.405	5.512
Αττική	1.772.289	1.312.550	-459.739	131.538	477.275	345.737	1.560.129	1.533.227	-26.902
Α.Κ.Ν. Πελοπόννησος	238.892	189.081	-49.811	20.248	59.439	39.191	212.992	223.403	10.411
Νήσοι Β. Αιγαίου	71.308	62.037	-9.271	4.188	15.702	11.515	91.663	94.509	2.846
Νήσοι Ν. Αιγαίου	123.596	107.854	-15.742	23.443	36.697	13.254	118.044	135.785	17.741
Κρήτη	258.365	199.081	-59.283	22.310	74.265	51.956	231.037	241.914	10.876
Σύνολο χώρας	4.567.154	3.504.446	-1.062.708	418.573	1.272.541	853.969	4.447.498	4.482.152	34.654

Πηγή: Έρευνες Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ. Ημέτεροι υπολογισμοί.

4. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΑ ΥΠΟΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Οργανώνοντας τα στοιχεία που αφορούν στην απασχόληση κατά υποκλάδο σε:

- (α) έξι κατηγορίες μεγέθους [ήτοι, πολύ μικρού μεγέθους (<750 ατόμων), μικρού (<1.500 ατόμων), μικρομεσαίου (<3.000 ατόμων), μεσαίου (<6.000 ατόμων), μεγάλου (<12.000 ατόμων), πολύ μεγάλου μεγέθους (≥12.000 ατόμων)] βάσει του μεγίστου επιτευχθέντος αριθμού απασχολούμενων μεταξύ 2008α και 2015α και

7. Κατ' εκτίμησιν, κατά 2.135 άτομα στην Ήπειρο, 4.008 στην Δ. Μακεδονία, 11.683 στην Θεσσαλία, 21.509 στην Δ. Ελλάδα, 29.861 στην Κ. Μακεδονία, 140.904 στην Αττική.

8. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, κατά 33 και 208 άτομα, αντιστοίχως.

9. Κατά 15.254, 5.090, 3.549, 10.040, 2.323 άτομα, αντιστοίχως.

(β) τρεις κατηγορίες αναπτύξεως (υποκλάδου διευρυνόμενου κατά τουλάχιστον 75 άτομα, υποκλάδου που εμφανίζει τα ίδια μεγέθη απασχολήσεως με τα αρχικά, υποκλάδου συρρικνωμένου κατά τουλάχιστον 75 άτομα)

βάσει της διαφοράς μεταξύ του αρχικού και του πλέον προσφάτου αριθμού απασχολουμένων (βλ. Πίνακα 2), διαπιστώνεται διεύρυνση σε σχέση με το αρχικό τρίμηνο:

- Στην Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη σε τρεις πολύ μεγάλους υποκλάδους [συγκεκριμένα, της φυτικής και ζωικής παραγωγής (#01), του λιανικού εμπορίου (#47), της εστίασεως (#56)]¹⁰, δύο μεγάλους [των νομικών-λογιστικών δραστηριοτήτων (#69), της κατασκευής προϊόντων από ελαστικό (#22)] και 21 μικρότερους.
- Στην Κεντρική Μακεδονία σε τρεις πολύ μεγάλους υποκλάδους [της φυτικής και ζωικής παραγωγής (#01), της εστίασεως (#56), των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών (#49)], δύο μεγάλους [των νομικών-λογιστικών δραστηριοτήτων (#69), των καταλυμάτων (#55)] και 21 μικρότερους.
- Στην Δυτική Μακεδονία σε έναν μεγάλο υποκλάδο [της εστίασεως (#56)] και 21 μικρότερους.
- Στην Θεσσαλία σε έναν πολύ μεγάλο υποκλάδο [της βιομηχανίας τροφίμων (#10)], έναν μεγάλο [των νομικών-λογιστικών δραστηριοτήτων (#69)] και 22 μικρότερους.
- Στην Ήπειρο σε έναν μεγάλο υποκλάδο [της βιομηχανίας τροφίμων (#10)] και 15 μεσαίους ή μικρότερους.
- Στις Ιονίους νήσους σε 15 μεσαίου ή μικροτέρου μεγέθους υποκλάδους.
- Στην Δυτική Ελλάδα σε έναν πολύ μεγάλο υποκλάδο [της εστίασεως (#56)] και 18 μικρότερους.
- Στην υπόλοιπη Πελοπόννησο σε έναν μεγάλο υποκλάδο [της υγείας (#86)] και 23 μεσαίους ή μικρότερους.
- Στην Αττική σε έξι πολύ μεγάλους υποκλάδους [της βιομηχανίας τροφίμων (#10), της παροχής υπηρεσιών σε κτήρια και εξωτερικούς χώρους (#81), του προγραμματισμού, της διαχείρισης και τεχνολογίας ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων (#62), της διαφήμισης και ερευνής αγοράς (#73), των εκδοτικών δραστηριοτήτων (#58), ποικίλων άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών, τεχνικών δραστηριοτήτων (#74)], πέντε μεγάλους [της κατασκευής δρόμων, σιδηροδρομικών γραμμών και κοινωφελών έργων (#42), των κεντρικών γραφείων και της παροχής διαχειριστικών υπηρεσιών/συμβουλών (#70), των αθλητικών δραστηριοτήτων, θεματικών πάρκων και άλλων δραστηριοτήτων αναψυχής (#93), της γραμματειακής-διοικητικής υποστηρίξεως, οργάνωσης συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων (#82), των αεροπορικών μεταφορών (#51)] και έξι μικρότερους υποκλάδους.
- Στην υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα σε έναν πολύ μεγάλο υποκλάδο [της φυτικής και ζωικής παραγωγής (#01)], δύο μεγάλους [της βιομηχανίας τροφίμων (#10), της παραγωγής βασικών μετάλλων (#24)] και 14 μικρότερους.
- Στις νήσους του Βορείου Αιγαίου σε έναν μεγάλο υποκλάδο [της φυτικής και ζωικής παραγωγής (#01)] και 18 μικρότερους.
- Στις νήσους του Νοτίου Αιγαίου σε τρεις πολύ μεγάλους υποκλάδους [των καταλυμάτων (#55), του λιανικού εμπορίου (#47), της δημοσίας διοικήσεως, αμύνης, υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως (#84)], έναν μεγάλο [της εκπαίδευσης (#85)] και 17 μικρότερους.
- Στην Κρήτη σε έναν πολύ μεγάλο υποκλάδο [της εστίασεως (#56)] και 24 μεσαίους ή μικρότερους.

10. Παρατιθέμενοι με φθίνουσα σειρά μεγέθους.

Συνάγεται ότι, σε σχέση με τις αρχές του 2008, στις αρχές του 2015: (α) ο υποκλάδος της εστίασεως (#56) εμφανίζεται διευρυμένος σε πέντε περιφέρειες της χώρας (τρεις καλύπτουσες την βόρεια χώρα, δύο νησιωτικές στην νότιο και δυτική χώρα) εις τις οποίες σε όρους απασχολήσεως είναι μεγάλος ή πολύ μεγάλος· (β) οι υποκλάδοι της φυτικής-ζωικής παραγωγής και θήρας (#01) και βιομηχανίας τροφίμων (#10) εμφανίζονται διευρυμένοι σε τέσσερις περιφέρειες (συγκεντρωμένες στην βορειοανατολική και κεντρική χώρα, αντιστοίχως) εις τις οποίες είναι μεγάλοι ή πολύ μεγάλοι· (γ) οι υποκλάδοι του λιανικού εμπορίου (#47) και των καταλυμάτων (#55) εμφανίζονται διευρυμένοι σε δύο περιφέρειες εις τις οποίες είναι πολύ μεγάλοι· (δ) οι υποκλάδοι της παραγωγής βασικών μετάλλων (#24), κατασκευής δρόμων-σιδηροδρομικών γραμμών, κοινωφελών ηλεκτροδοτικών, υδροδοτικών, τηλεπικοινωνιακών, λιμενικών και άλλων έργων (#42), των χερσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών (#49), των αεροπορικών μεταφορών (#51), των εκδοτικών δραστηριοτήτων (#58), του προγραμματισμού, της διαχειρίσεως και τεχνολογίας ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων (#62), των νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων (#69), των κεντρικών γραφείων και παροχής συμβουλών διαχειρίσεως (#70), της διαφημίσεως και ερεύνης αγοράς (#73), ποικίλων άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών, τεχνικών δραστηριοτήτων (#74), των βοηθητικών υπηρεσιών σε κτήρια και εξωτερικούς χώρους (#81), της γραμματειακής-διοικητικής υποστηρίξεως και των οργανώσεων συνεδρίων/εμπορικών εκθέσεων (#82), δημοσίας διοικήσεως-αμύνης-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως (#84), εκπαιδεύσεως (#85), υγείας (#86), αθλητικών δραστηριοτήτων, θεματικών πάρκων και άλλων δραστηριοτήτων αναψυχής (#93), ποικίλων άλλων υπηρεσιών (#96), εμφανίζονται διευρυμένοι σε μία περιφέρεια εις στην οποία έκαστος είναι μεγάλος ή πολύ μεγάλος. Εκ των περιπτώσεων αυτών, έντεκα εντοπίζονται στην Αττική (#10, 42, 51, 58, 62, 70, 73, 74, 81, 82, 93, βλ. ανωτέρω), πέντε στην Κεντρική Μακεδονία (#01, 49, 55, 56, 96), τέσσερις στις νήσους του Νοτίου Αιγαίου (#47, 55, 84, 85), τρεις στην Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη (#01, 47, 56), άλλοι τόσοι στην κεντρική Στερεά Ελλάδα (#01, 10, 24), δύο στην Θεσσαλία (#10, 69), ένας στην Δυτική Μακεδονία (#56), Ήπειρο (#10), Δυτική Ελλάδα (#56), υπόλοιπη Πελοπόννησο (#86), τις νήσους του Βορείου Αιγαίου (#01), την Κρήτη (#56) και ουδείς στις Ιονίους νήσους.

Συγχρόνως, πολλοί υποκλάδοι [ιδίως της γραμματειακής-διοικητικής υποστηρίξεως, οργανώσεως συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων (#82), αλλά και του προγραμματισμού, της διαχειρίσεως και τεχνολογίας ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων (#62), των ασφαλιστικών, αντασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών ταμείων (#65), της παροχής προστασίας και ερεύνης (#80), των τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων (#92)] διευρύνονται σε πολλές περιφέρειες (σε περισσότερες από τις μισές) εις τις οποίες και είναι μεσαίου ή μικροτέρου μεγέθους.

5. ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Προκύπτει ότι: (α) οι περιφέρειες της χώρας (ίσως και υπο-περιοχές αυτών) εκινήθησαν (εξελίχθησαν) ετερογενώς στην πλειονότητα των κλάδων και υποκλάδων της οικονομίας και (β) σε αρκετές περιφέρειες κάποιοι υποτομείς (περιλαμβανομένων κάποιων μεγάλων ή πολύ μεγάλων σε όρους απασχολήσεως) ανεπτύχθησαν παρά την ύφεση. Τούτο υποδηλοί την ύπαρξη επαγγελματικών διεξόδων, ενδεχομένως και δυναμικών συγκριτικών ή ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων που ίσως θα ήταν σκόπιμο να δοκιμαστούν και αναπαραχθούν σε άλλες περιοχές της χώρας προκειμένου να επισπευστεί ευρύτερα η ανάκαμψη.

Ελπίζεται η παρεχόμενη χαρτογράφηση της καταστάσεως να είναι χρήσιμη στους επιφορτισμένους με τον σχεδιασμό και την άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής. Στο ΚΕΠΕ είμαστε πρόθυμοι να εισφέρουμε στην περαιτέρω διερεύνηση τόσο αυτών όσο και συναφών θεμάτων για την χώρα μας προκειμένου να στηρίξουμε την εθνική προσπάθεια από κλαδικούς, περιφερειακούς και άλλους αναπτυξιακούς φορείς που επιθυμούν ανάλογη ή πιο εξειδικευμένη αναλυτική συνδρομή.

Πίνακας 2

**Συνοπτική παρουσίαση της απασχολήσεως ανά παραγωγικό υποκλάδο και διοικητική περιφέρεια
Μέγιστο επιτευχθέν μέγεθος και σύγκριση αρχικού και πλέον πρόσφατου μεγέθους (2008α-2015α)**

	ΑΜΔΘ	ΚΜ	ΔΜ	Θ	Ηπ	Ιον	ΔΕ	ΛΠ	Ατ	ΛΣΕ	ΒΑ	ΝΑ	Κ
01 Φυτική-ζωική παραγωγή, θήρα	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M1	M1	M2
02 Δασοκομία, υλοτομία	m1	m2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1
03 Αλιεία, υδατοκαλλιέργεια	m1	m2	μ1	μ2	m1	μ1	m1	m1	m1	m2	μ2	m1	μ2
05 Εξόρυξη άνθρακος-λιγνίτου	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1
06 Άντληση πετρελαίου-φυσικού αερίου	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1
07 Εξόρυξη μεταλλευμάτων	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1
08 Λοιπά ορυχεία, λατομεία	m1	μ2	μ2	μ2	μ2	μ1	μ1	μ1	m1	μ2	μ1	m1	μ1
09 Υποστήριξη εξορύξεων	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1
10 Βιομηχανία τροφίμων	M1	M2	m2	M2	M1	m2	M1	M1	M2	M1	m2	m2	M1
11 Ποτοποιία	μ2	m1	μ1	m1	μ2	μ1	m1	μ1	m2	μ2	μ1	μ2	m1
12 Παραγωγή προϊόντων καπνού	m1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	m1	μ1	μ1	μ1	μ1
13 Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	μ2	M1	μ1	m1	μ1	μ1	μ2	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1
14 Κατασκευή ειδών ενδύσεως	μ2	M2	m2	μ2	μ1	μ2	μ2	μ1	M2	μ2	μ1	μ1	μ2
15 Βιομηχανία δέρματος-δερματίνων ειδών	μ1	m1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1
16 Βιομηχανία ξύλου-φελού, καλαθοποιία	m1	m2	μ2	m1	m1	μ2	m2	m1	M1	m2	μ2	m2	m1
17 Χαρτοποιία	μ1	m1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ2	μ2	m2	m1	μ1	μ1	μ1
18 Παραγωγή βιβλίων, εφημερίδων, προεγγεγραμμένων μέσων	μ2	m2	μ1	μ2	μ1	μ2	m1	μ2	M2	μ2	μ1	μ1	μ2
19 Παραγωγή οπτάνθρακος, διύλιση πετρελαίου	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1
20 Παραγωγή χημικών ουσιών-προϊόντων	μ2	m1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	m1	μ1	μ1	μ1
21 Παραγωγή φαρμάκων	μ1	μ2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M2	m1	μ1	μ1	μ1
22 Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό	m2	m1	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	m1	μ1	μ1	m1
23 Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	m2	M1	μ2	m2	μ2	μ1	m1	m1	M1	m2	μ1	m1	m1
24 Παραγωγή βασικών μετάλλων	μ2	m2	μ1	m2	m1	μ1	μ2	μ1	M1	M1	μ1	μ1	μ1
25 Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (πλην μηχανημάτων-ειδών εξοπλισμού)	m1	M1	μ2	m2	m1	μ2	m2	m1	M2	m2	μ2	m1	m2
26 Κατασκευή ηλ. υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών, μαγνητικών και φωτογραφικών προϊόντων	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1

Σημείωση: Τα στοιχεία μ1, μ2, m1, m2, M1, M2 δηλώνουν ότι η μέγιστη επιτευχθείσα απασχόληση κατά το χρονικό διάστημα 2008α-2015α ήταν, αντιστοίχως, της τάξεως των <750, 750-1499, 1500-2999, 3000-5999, 6000-11999, ≥12000 ατόμων. Το σκούρο γκρι (λευκό) χρώμα δηλώνει ότι το τελικό μέγεθος, του 2015α, υπολείπεται του αρχικού (υπερβαίνει το αρχικό), του 2008α, κατά 75 ή περισσότερα άτομα και το αχνό γκρι ότι το τελικό μέγεθος είναι ίσο με το αρχικό ή διαφέρει από αυτό κατά ολιγότερο από 75 άτομα.

Πίνακας 2 (συνέχεια)

	ΑΜΔΘ	ΚΜ	ΔΜ	Θ	Ηπ	Ιον	ΔΕ	ΛΠ	Ατ	ΛΣΕ	ΒΑ	ΝΑ	Κ
27 Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού και μη ηλεκτρικών οικιακών συσκευών	μ2	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	M1	μ1	μ1	μ1	μ1
28 Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού που δεν κατονομάζονται αλλού	μ1	μ2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ2	μ2	M1	μ2	μ1	μ2	μ2
29 Κατασκευή οχημάτων	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1
30 Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M2	μ2	μ1	μ2	μ1
31 Κατασκευή επίπλων	μ1	M2	μ2	μ2	μ2	μ2	μ1	μ2	M2	μ1	μ2	μ2	μ1
32 Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	μ2	μ2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ2	μ1	μ2	μ2
33 Επίσκεψη-εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ2	μ2	M1	μ2	μ1	μ1	μ1
35 Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού	μ2	μ2	μ2	μ1	μ2	μ2	μ1	μ1	M2	μ1	μ2	μ1	μ1
36 Συλλογή-επεξεργασία-παροχή ύδατος	μ2	μ1	μ1	μ2	μ1	μ2	μ1	μ2	μ2	μ2	μ1	μ1	μ2
37 Επεξεργασία λυμάτων	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1
38 Συλλογή-επεξεργασία-διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών	μ2	μ2	μ2	μ1	μ2	μ2	μ2	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ2
39 Εξυγίανση κ.ά. υπηρεσίες διαχειρίσεως αποβλήτων	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1
41 Κατασκευή κτηρίων	M1	M2	μ2	M2	M1	μ2	M1	M1	M2	M1	μ2	M1	M2
42 Κατασκευή δρόμων, σιδηρ. γραμμών, κοινωφελών ηλεκτροδοτικών, υδροδοτικών, τηλεπικοινωνιακών, λιμενικών κ.ά. έργων	μ1	μ2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ2	μ2	μ2
43 Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	M1	M2	μ2	M2	M1	M1	M2	M2	M2	M2	μ1	M1	M2
45 Εμπορία-επίσκεψη οχημάτων	μ2	M2	μ1	M1	μ2	μ2	M1	μ2	M2	μ2	μ2	μ1	M1
46 Χονδρικό εμπόριο πλην #45	M1	M2	μ1	M1	μ2	μ1	M1	μ2	M2	M1	μ2	μ2	M1
47 Λιανικό εμπόριο πλην #45	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M1	M2	M2
49 Χερσαίες μεταφορές, μεταφορές μέσω αγωγών	μ2	M2	μ2	M1	μ2	μ1	M1	M1	M2	M1	μ2	μ2	M1
50 Πλωτές μεταφορές	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ2	μ2	μ1	M2	μ2	μ1	μ1	μ2
51 Αεροπορ. μεταφορές	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ2	μ1	μ2
52 Αποθήκευση, υποστηρικτικές δραστηριότητες μεταφορών	μ1	M1	μ1	μ2	μ1	μ2	μ1	μ1	M2	μ1	μ2	μ1	μ1
53 Ταχυδρομικές-ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	μ2	μ2	μ2	μ2	μ2	μ1	μ1	μ2	M2	μ2	μ1	μ2	μ2
55 Καταλύματα	μ1	M1	μ2	μ2	μ1	M1	μ2	μ2	M2	μ2	μ1	M2	M2
56 Εστίαση	M2	M2	M1	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	μ2	M2	M2

Πίνακας 2 (συνέχεια)

	ΑΜΔΘ	ΚΜ	ΔΜ	Θ	Ηπ	Ιον	ΔΕ	ΛΠ	Ατ	ΛΣΕ	ΒΑ	ΝΑ	Κ
58 Εκδοτικές δραστηριότητες	μ1	m1	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M2	μ1	μ1	μ1	μ2
59 Παραγωγή-διανομή-προβολή κινηματογρ. ταινιών, εικονοσκοπήσεων, τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις-μουσικές εκδόσεις	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1
60 Ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ2	μ2
61 Τηλεπικοινωνίες	m1	m2	μ1	μ2	μ1	μ1	m1	m1	M2	μ2	μ2	m1	m1
62 Προγραμματισμός-διαχείριση-τεχνολογία ηλ. υπολογιστών και συστημάτων	m1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M2	μ1	μ1	μ1	μ2
63 Επεξεργασία-καταχώριση δεδομένων και πληροφοριών	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ1
64 Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες πλην #65	m2	M2	μ2	m2	m1	μ2	m2	m1	M2	m2	μ2	m1	m2
65 Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά, συνταξιοδοτικά ταμεία πλην της υποχρεωτικής κοινων. ασφαλίστως	μ2	m2	μ1	m1	μ1	μ1	μ2	μ2	M2	μ1	μ1	μ1	μ2
66 Δραστηριότητες συναφείς προς #64-65	μ2	m1	μ2	μ2	μ1	μ2	μ2	μ2	M2	μ2	μ1	μ2	μ2
68 Διαχείριση ακινήτου περιουσίας	μ1	m1	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ2
69 Νομικές-λογιστικές δραστηριότητες	m2	M2	m1	M1	m2	m1	M1	m2	M2	m2	m1	M1	M1
70 Κεντρικά γραφεία, παροχή συμβουλών διαχείρισης	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ1
71 Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων-μηχανικών, τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	m1	M2	m1	m2	m1	m1	m2	m1	M2	m2	m1	m1	m2
72 Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	μ2	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ2
73 Διαφήμιση, έρευνα αγοράς	μ1	m2	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	M2	μ1	μ1	μ1	μ2
74 Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές δραστηριότητες	m1	m2	μ1	m1	μ1	μ1	μ2	μ2	M2	μ1	μ2	μ2	μ2
75 Κτηνιατρικές δραστηριότητες	μ2	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1
77 Ενοικιάσεις-εκμισθώσεις	μ2	m1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ2	μ2
78 Εύρεση εργασίας, διάθεση ανθρωπίνου δυναμικού	μ1	μ2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m2	μ1	μ1	μ1	μ1
79 Οργάνωση ταξιδίων, υπηρεσίες κρατήσεων	μ1	m1	μ1	μ2	μ1	μ2	μ2	μ1	M1	μ1	μ1	m2	m1
80 Παροχή προστασίας και έρευνας	μ2	m2	μ1	μ1	μ1	μ1	μ2	μ2	M2	m1	μ1	μ2	μ2
81 Βοηθητικές υπηρεσίες σε κτήρια-εξωτερικούς χώρους	m1	m2	μ2	m1	μ2	μ2	m1	μ2	M2	m1	μ1	m1	m1
82 Γραμματειακή-διοικητική υποστήριξη, οργάνωση συνεδρίων/εμπορικών εκθέσεων	m1	m1	μ1	m1	μ1	μ2	μ1	μ2	M1	μ1	μ1	μ1	μ1

Πίνακας 2 (συνέχεια)

	ΑΜΔΘ	ΚΜ	ΔΜ	Θ	Ηπ	Ιον	ΔΕ	ΛΠ	Ατ	ΛΣΕ	ΒΑ	ΝΑ	Κ
84 Δημόσια διοίκηση, άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	M2	M2	M1	M2	M2	m2	M2	M2	M2	M2	M2	M2	M2
85 Εκπαίδευση	M2	M2	M1	M2	M1	M1	M2	M2	M2	M2	M1	M1	M2
86 Υγεία	M1	M2	m2	M2	M1	m2	M2	M1	M2	M1	m2	M1	M2
87 Βοήθεια κατ' οίκον	μ2	m1	μ1	μ2	μ1	μ1	m1	μ2	M1	μ2	μ2	μ2	μ2
88 Κοινωνική μέριμνα άνευ καταλύματος	m1	m2	μ2	μ2	μ2	μ2	m1	μ2	M2	m1	μ2	m1	m1
90 Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες, διασκέδαση	μ1	m1	μ1	μ2	μ2	μ1	μ1	μ1	M1	μ1	μ1	μ1	μ1
91 Βιβλιοθήκες, αρχειοφυλακεία, μουσεία, άλλοι πόλοι έλξεως επισκεπτών	μ1	m1	μ2	μ2	μ1	μ1	μ2	m1	m2	μ2	μ2	μ2	μ2
92 Τυχερά παιχνίδια, στοιχήματα	m1	m2	μ2	μ2	μ1	μ2	μ2	m1	M1	μ2	μ1	μ2	μ1
93 Αθλητικές δραστηριότητες, θεματικά πάρκα, άλλες δραστηριότητες αναψυχής	μ2	m2	μ2	m1	μ2	μ2	μ2	μ2	M1	μ2	μ1	μ2	μ2
94 Δραστηριότητες επιχειρηματικών, επαγγελματικών, εργοδοτικών, συνδικαλιστικών, θρησκευτικών, πολιτικών κ.ά. οργανώσεων	m1	m2	μ2	m1	μ1	μ1	m1	m1	M1	μ2	μ2	μ2	μ2
95 Επισκευή ηλ. υπολογιστών και ειδών ατομικής-οικιακής χρήσεως	μ1	m2	μ1	μ2	μ1	μ2	μ2	μ1	M1	μ2	μ1	μ2	m1
96 Άλλες παροχές υπηρεσιών	m2	M1	μ2	m2	m1	m1	m2	m2	M2	m2	μ2	m1	m2
97 Οικιακό προσωπικό	m1	M2	μ1	m2	μ2	m1	m2	m2	M2	m1	μ1	μ2	m2
98 Δραστηριότητες νοικοκυριών για ιδία χρήση	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1
99 Ετερόδοκο φορείς	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	μ1	m1	μ1	μ1	μ1	μ1

Πηγή: Βλ. Πίνακα 1.

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2015